

הישיבה המאתיים ושבע עשרה (רי"ז)

ביום כ"ט בסיוון התשנ"ד (8 ביוני 1994), בשעה 3.00 אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, משה אור, שרגא אירמאי, אהרן אמיר, יהושע בלאו, זאב בן-חיים, משה בר-אשר (יו"ר), גדעון גולדנברג, אברהם טל, דוד טנא, ישראל ייבין, אהרן מגד, שלמה מורג, אמציה פורת, גד בן-עמי צרפתי, מנחם צבי קדרי ויהודה רצהבי;
 החברים-היועצים שושנה בהט, אבנר טריינין, אברהם יבין, יעקב מנצור וראובן סיוון;
 עובדי האקדמיה גבריאל בירנבאום, רחל סליג, יוסף עופר וציפורה שפירא;
 מזכיר הוועדה למונחי הדיפלומטיה, יגאל ינאי.

- סדר היום:**
- א. הודעה על פתיחת מכון מזי"א
  - ב. מאמר ביקורת על האקדמיה
  - ג. פעולתה של הוועדה למעמד הלשון העברית
  - ד. אישור מילונים (עיבוד נתונים אוטומטי, עיבוד שבבי והשחזה, כינה מלאכותית)
  - ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק
  - ו. המילה איבר ונטייתה
  - ז. צירופי שמות
  - ח. הסיומת יָה
  - ט. שמות הפעולה מגזרת הכפולים
  - י. השם פלסטיין

א. הודעה על פתיחת מכון מזי"א

מ' בר-אשר: אפתח את הישיבה בדיווח על מכון מזי"א לחקר תחיית הלשון העברית, שיפתח בטקס חגיגי בעוד כשבועיים. במכון זה של האקדמיה, העתיד להיפתח במרכז העיר, עובדים כמה אנשים בהיקפי משרה של שני שלישי משרה או מחצית המשרה, ושלושה עובדים בהתנדבות. תכנית העבודה של המכון אושרה במנהלה, הנשיאות עוקבת באופן צמוד אחר פעילותו, וסגן הנשיא, הא' קדרי, מלווה וילווה את כל הפעולות.

הכוונה היא להשיג כמה מטרות בבת אחת: הראשונה שבהן היא לחקור את תולדות תחיית הלשון העברית בארץ ובתפוצות. אין אנחנו מתכוונים לפזר את כוחותינו

המעטים בבת אחת על כל התחומים. אנו מתחילים בחקר חלקו של ועד הלשון, אחר כך נעבור לגופים אחרים כגון הסתדרות המורים ובית הספר העברי בכלל, וכן לאישים שונים ופעולות שונות. יחקרו גם תולדות תחיית הלשון העברית בחוץ לארץ. כבר בשלב מוקדם יהיה הבית הזה פתוח לשרת את הציבור. יש נכונות גדולה מצד המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך ומצד מנכ"ל משרד החינוך לשלוח כיתות של תלמידים, החל בשנת הלימודים התשנ"ה. התלמידים יבואו לימים אחדים בשבוע לתכנית השתלמות בנושא תחיית הלשון העברית ובנושאים אחרים. הם יקבלו גם הדרכה בענייני לשון ויעסקו בסוגיות הקשורות באקדמיה, בוועד הלשון ובענייני הלשון העברית בכלל.

אנחנו מקווים שהמכון הזה יפעל כדבעי. לבד מזאת יש תכנית לקיים השתלמויות מורים. התכנית הזאת תופעל כנראה רק בתשנ"ו. משרד החינוך מעוניין בה מאוד, אבל עדיין אינני יכול לומר שהדברים הללו מסוכמים. אני מקווה שלא ירחק היום שנוכל למסור דיווח מפורט על סדרי העבודה ועל ההישגים הראשונים בתחום הזה. בני משפחת איזקסון עמדו בהתחייבותם להעמיד לרשותנו סכום נכבד לשם הקמת המכון; ויצוין שהאקדמיה לא קיבלה בשנים האחרונות תרומה נכבדה כזאת לעניין שברוח. החברים ודאי יודעים כי מר אליהו איזקסון ואחותו הם נכדיו של ד"ר מזיא, שהיה מנשיאי ועד הלשון בשנות העשרים של המאה הזאת. טקס הפתיחה של מכון מזיא יהיה בי"א בתמוז התשנ"ד, 20 ביוני 1994, במעמד בני משפחת איזקסון, ראש עיריית ירושלים ואנשים אחרים.

ב. מאמר ביקורת על האקדמיה

מ' בראש: חברנו אהרן מגד ביקש למסור הודעה לסדר בעניין מאמר שנמתחה בו ביקורת חריפה על האקדמיה.

א' מגד: אני רוצה להסב את תשומת לבה של האקדמיה לפרסום מסוים, ולהציע תגובה שלה.

יש כמה דעות קדומות לגבי האקדמיה שהשתרשו כל כך עמוק, שקשה מאוד לשרש אותן. לאחרונה נעשה הדבר שעשוע כמעט פופולרי, להתקלס באקדמיה מדי פעם בפעם וליידות בה אבנים. בשבוע שעבר נתקלתי בדבר השבוע במאמר ביקורת בשם "ספרות הפוסקים" מאת איתן בן נתן, העורך הספרותי של העיתון.

במאמר מובעת הדעה כי האקדמיה היא פוסקת ופסקנית ושתלטנית; היא טהרנית; מי שלא יציית לה ייחשב עבריין וצפוי לעונש; האקדמיה רודפת שררה; יש לה נורמות, והיא רוצה להעניק לנורמות החביבות עליה מעמד של חוק בכנסת.

א' טל: יש כמה תכונות פה שאני שואף אליהן.

א' מגד: תוכל להגיב על הדברים. לא אמרתי איך יש להגיב עליהם; אתה יכול לשבח אותם.

הדברים מגיעים עד כדי כך, שהוא אומר: "מה שהיא רוצה זה שלטון שרוצה לעשות סדר. זה מתחיל בשטחים, נמשך לילדים שמצאו את מותם" וכו'. אתם מבינים עד היכן הדברים מגיעים? זה כבר נהפך לעניין פוליטי.

בקיצור, יש פה - אם נשתמש בלשון היפה של ראש הממשלה (י' רביץ) - דברים שהם בכל"ת, לא דובים ולא זכובים. אם באמת האקדמיה היא כזו או אני קוגלאגר. הכול כתוב מתוך איזו התנשאות, וגם מתוך בורות. בסופו של דבר הוא אומר: "טוב, יפה מאוד מצדה של האקדמיה, שהיא הואילה להשלים עם זה שאפשר להגיד דהך ושאפשר להשתמש בלישם ושאפשר להשתמש בכדור עף ולא כדור יעף". הטחת טענות ממין זה הפכה לשעשוע פופולרי. פופולרי מאוד להגיד דברים כאלה על האקדמיה, אבל הם לא נכונים.

אני מציע, שהאקדמיה - נשיאות האקדמיה - תפרסם תגובה על הדברים.

א' פורת: אני מציע שחבר האקדמיה אהרן מגד ישיב לאיש במידתו, בכל כישורו הידוע להשיב ולהתפלמס. ברצינות גמורה, אני חושב כי מוטב שאתה, אהרן, תעשה זאת. האקדמיה אינה יכולה לנקוט את הנעימה המתבקשת להשיב על דבר כזה ולענות לאיש כמידתו. צריך להעמיד את האיש הזה במקומו. האקדמיה היא מוסד נכבד, שמטבע הדברים יש לו הופעה 'מרובעת', ואין היא יכולה להתפלמס עם כל זוליק שבא לנגח אותה.

א' טרייניץ: אני מסכים לגמרי. פולמוס עם אדם כזה רק מבזה את האקדמיה. תופעה של השתלחות כזאת קיימת גם כנגד האקדמיה למדעים, הפרופסורה, המדענים ושאר מוסדות. אז מה, נתחיל להיגרר לפולמוס? חס וחלילה.

א' אבנר: ההערה כי התכונות שהכותב מייחס לאקדמיה הן דווקא רצויות, מזכירה לי את היהודי שאהב לקרוא את הספרות האנטישמית. רק שם הוא רואה כמה היהודים הם חזקים.

אבל האמת היא שגוף כמו האקדמיה - וכל גוף רשמי אחר, ואפילו גוף הקשור ברשות השידור - אינו יכול להתפלמס לא רק עם משמיצים, אלא גם עם מבקרים רציניים. יוצא מן הכלל הזה הוא המקרה שפורסם מידע שפשוט איננו מדויק. במקרה כזה יכול לבוא דובר או קצין עיתונות כלשהו ולכתוב מכתב למערכת: "האקדמיה לא אישרה ביטוי זה וזה, בניגוד למה שמר פלוני טוען". זה הכול. אם יש אידיוק מן הסוג הזה, יכולה האקדמיה בשם ובמלכות להכחישו ולתקנו.

אבל אם מישהו אמר שהאקדמיה היא כזאת וכזאת, יכולים חברי האקדמיה, אם רצונם בכך, ללגלג עליו, לתקוף אותו או להגיב בדרך אחרת. אבל האקדמיה כגוף אינה יכולה לעשות זאת. אין לה הגמישות הדרושה כדי להיכנס לפולמוס כזה.

ש' מורג: אפתח במה שסיים בו חברי אבנר. זאת היא הבעיה: אין לאקדמיה גמישות. המאמר שבו מדובר, 'ספרות הפוסקים', התפרסם לרגל הופעת ספר חשוב ביותר, למד לשונך. לדעתי, מי שעובר על הספר הזה בעין בוחנת רואה כמה מן המונחים כבר נקלטו. זה דבר מפתיע. הופעת הספר הזה היא מאורע חשוב.

אי אפשר שלא להגיב על המאמר. הדברים הגיעו לקיצוניות. לא פעם אומרים ש"השתלחו" באקדמיה; זה פועל שמשמשים בו הרבה לגבי האקדמיה. אבל כאן נאמרו דברים חמורים הרבה יותר, ויש להגיב עליהם. אין לאקדמיה דובר; אולי אפשר שהמנכ"ל יגיב על הדברים.

א' אמיר: אינני יודע ארמית ואינני בקי בה, אבל את הפתגם הזה אני זוכר מספר האגדה: קורא האיגרת הוא יהיה השליח. במקרה זה אהרן מגד הוא שקרא את האיגרת, והוא יכול בהחלט להיות שליחנו לעניין זה. הוא ייטיב לעשות את זה מכל התבטאות רשמית שננסח.

עם זאת אני חושב שאין לפטור את האקדמיה כמוסד. תחילה יתפרסם מאמר תשובה של אהרן מגד, שבו הוא ישתלח, אני מקווה, בכותב; אחר כך תבוא האקדמיה, כגוף סולידי ומוכר, ותגיב בצורה יבשה ועניינית. הספר הזה, ששימש מושא לאותה ביקורת מתנשאת, יכול להיות דוגמה ללשון התרבות.

מ"צ קדרי: אפשר לשמוע בשידורי הטלוויזיה והרדיו, בהזדמנויות צפויות, אמירות דומות על האקדמיה, כדברים מובנים מאליהם. הדברים נאמרים בלעג מתנשא, וכשם אי אפשר להגיב, גם במקרה שלפנינו אין אפשרות. ובכל זאת יש לי הצעה: האקדמיה תוכל לפרסם לפעמים, דרך המוסדות שלה, מנשרים קצרים ורשמיים על פעולותיה, ולהוסיף אחר כך: "שלא כפי שנאמר במקום פלוני".

מ' בראשר: אני חושב, שאפשר לחתום את העניין הזה. אם הא' מגד קיבל את ההצעה שהוצעה כאן - ואני מצטרף אליה - חלק מהבעיה נפתר. כדאי גם שהאקדמיה תזכור את הכלל "הכול לפי המבייש והמתבייש"...
דין הוא שחבר מחברי האקדמיה יכתוב תגובה, ואנחנו פונים אליך שתעשה זאת. יש מקום שתבוא גם תגובה עניינית הנוגעת לעובדות, ויעשה את זה המזכיר המדעי או המנכ"ל.

ג. פעולתה של הוועדה למעמד הלשון העברית

מ' בראשר: חברנו אהרן אמיר ביקש לדווח על ועדת הלעז, שכוננו לפני שנה ומחצה. הרכב הוועדה הראשונה התגלה כלא-מעשי. חצייה אנשי ירושלים וחצייה אנשי תל-אביב. התעורר קושי לזמן את הוועדה. לשני חברים ירושלמים נכבדים מן הוועדה היו בעיות בריאות. ביקשוני אהרן אמיר ואחרים, שלא לעכב עוד את כינוסה של הוועדה, ולפיכך החלטנו לכנסה בעיקר בתל-אביב.

א' אמיר: הנני מודיע על ראשית פעולתה של הוועדה. זו התכנסה שלשום, והיא נקראת עכשיו הוועדה למעמד הלשון העברית; לא "לתקנת הלשון" ולא "לתיקונה" אלא "למעמד הלשון העברית". ההצעה העניינית הראשונה שעלתה היא שאנחנו נאסוף

נתונים כדי לבדוק באיזו מידה יש אפשרות להקים ולהפעיל מועצה, בשיתוף גורמים ציבוריים בעלי משקל נכבד.

חמשת החברים בוועדה - אהרן מגד, אברהם יבין, מ"צ קדרי, אברהם טל ואנוכי - כולנו תושבי גוש דן. אנחנו יכולים בנקל לגשת, למשל, לראש עיריית תל-אביב, ולהגיד לו: "ראה נא, רוצים אנחנו לבדוק אם תהיה מוכן להירתם לפעולה לשמירת מעמדה של העברית ברשות הרבים של עירך".

אין לנו די נתונים על ירושלים. לכן בקשתי הצנועה בשם הוועדה שחברים באקדמיה הגרים בירושלים או בחיפה, יואילו לספק לנו נתונים על המצב ברשות הרבים של עריהם. תודה רבה לכם.

מ' בראש: מזכיר הוועדה הזאת הוא הא' ג' בירנבאום, המזכיר המדעי של האקדמיה. אני מקווה ששמעתם היטב את בקשתו של אהרן אמיר. אם אכן תוקם מועצה ציבורית, שהאקדמיה תהיה שותפה פעילה בה, נדון בדרכי הפעולה שלנו בכיוון זה. מכל מקום החברים מתבקשים לשתף פעולה.

ד. אישור מילונים

מ' בראש: בישיבה הקודמת, יצאה מתחת ידנו משוגה, שצריך לתקן אותה. טיפלנו במונחים מן המילונים למונחי עיבוד נתונים אוטומטי (פרקים 20, 25, 26, 27), מונחי עיבוד שבבי והשחזה (פרקים א-ג) ומונחי בינה מלאכותית. אולם בסיום הדיון שכחנו לאשר את המילונים. אני מבקש אפוא מן המליאה לתקן עכשיו את השכחה הזאת.

אושרו המילון למונחי עיבוד נתונים אוטומטי (פרקים 20, 25, 26, 27), המילון למונחי עיבוד שבבי והשחזה והמילון למונחי בינה מלאכותית.

ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

מ' בראש: מעתה אנו עוברים לעסוק בענייני דקדוק. ועדת הדקדוק סיכמה את החלטותיה בשנת התשנ"ד בהודעתה למליאה. כפי שסיכמנו בעבר, הוועדה לענייני דקדוק מחלקת את החלטותיה לשני חלקים. חלק אחד מן החומר היא מוסרת כהודעה למליאה, ואם לא נשלח לאקדמיה עד תאריך מסוים ערעור בכתב על ההחלטות, ההודעה הופכת להיות החלטת מליאה.

לא היה איש שערער על ההחלטות המובאות בחלק ב של ההודעה למליאה, ואנו מאשרים אותן בזה.

1. דגש קל במשקל קטלט

אות מבגדכפ"ית הבאה לאחר השווא הנח במשקל קטלט יבוא בה דגש קל, כגון לְבַנְּוּ, אֶפְרָר.

2. **ניקוד תיבת "על"**
התיבה על תנוקד בקמץ כשהיא באה בסוף צירוף, כגון בניך-על, סלילות-על, מוליד-על.
3. **נקבעה הצורה פָּרוֹר, פָּרוֹרִי-**
במקרא באה גם הצורה פָּרָר ונטייתה תהיה פָּרָרִי.
4. **משלב-משלבים**
צורת הריבוי של מְשָׁלֵב תהיה מְשָׁלְבִים (על דרך שָׁלַב, שְׁלָבִים). המילה תיתוסף לרשימה שבסעיף ג.1.1 ב כללי הקמץ.
5. **הפועל "מסיג"**
בבניין נפעל יש לומר נְסוּגִים (על דרך עִיו) ובבניין הפעיל מְסִיג (על דרך פִּיט).
6. **צורת הנסמך של נְשִׂים תהיה נְשִׂי וגם נְשׂוֹת. בנטייה - נְשִׂיָהם וגם נְשׂוֹתֵיהֶם.**
7. **"אותו" ככינוי לזהות הדדית**
מותר השימוש בצירוף "באותה השעה" במשמעות של זהות הדדית (sameness), כגון "ניפגש באותו מקום ובאותה השעה".
8. **דרך הסימון של השורש העברי**
סימון אותיות השורש בנקודות (כגון ש.מ.ר.) אינו מתאים לרוח כללי הפיסוק, הקובעים שאין להשתמש בנקודה לציון קיצור. שאר הדרכים (כגון ש.מ.ר, ש-מ-ר) כשרות, והבחירה ביניהן נתונה בידי הכותבים והעורכים.
כאשר לי הפועל היא מאותיות מנצפ"ך, יש שתי דרכים (על פי כללי הפיסוק): יש הקוראים 'השורש חיית למייד מ"ם', ולפי קריאה זו יש לכתוב חל"מ (במ"ם רגילה); ויש הקוראים 'השורש חלם', ולפי קריאתם יש לכתוב חל"ם במ"ם סופית.
9. **מינם של צירופים בראשי תיבות**
הוחלט שלא להתערב בקביעת המין של גופים ששםם הוא קיצור של ראשי תיבות. דוגמות: מצ"ח חוקרת/חוקר; התק"ם החליט/החליטה; מע"ץ סללה/סלל כביש; רפא"ל פיתח/פיתח טיל; התאג"ד (=תחנת איסוף גדודית) קלט/קלטה את הפצועים; הסטי"ל (=ספינת טילים) ירה/ירתה; סכ"ם נקי/נקיים; סב"ן (=סחורות בלתי נתבעות, מונח הקשור במכס) נשלח/נשלחה/נשלחו; הפלמ"ח עשה היסטוריה (פלוגות מחץ); המפח"ש (מפקדת חילות השדה) מתגד/מתנגדת; צמ"ח (ציוד מכני הנדסי) כבד/כבדה.

1. המילה איבר ונטייתה

מ' בר-אשר: ועדת הדקדוק הביאה החלטות אחרות שלה לדיון במליאה. זהו חלק א של ההודעה למליאה, ואנו נדון בו סעיף אחר סעיף. השאלה הראשונה העומדת לדיון היא המילה איבר ונטייתה.
אני רוצה רק להעיר כי החומר המוגש לנו בצורה כל כך יפה הוא מעשה ידיו להתפאר של יוסף עופר, מזכיר ועדת הדקדוק, ויישר כוחו על כך.

1. **המילה אֵיבֶר ונטייתה**
המילה אֵיבֶר באה פעמים רבות במונחי ועד הלשון והאקדמיה. במונחי אנטומיה (התשי"ז), סטטיסטיקה (התשי"ב), חוזק חומרים (התשכ"ח) ומתמטיקה (תוצ"ג, ת"ש והתשמ"ה) ועוד

הרבה. במילונים נזכרות גם צורות שנגזרו מן המילה: שם התואר אֵיבָרִי, צורת הרבים אֵיבָרִים וצורת הנסמך של הרבים אֵיבָרִי. במילוני האקדמיה משמשת רק הצורה אֵיבָר ולא הצורה אֵבָר.

בשנת התשל"ה נדונו כללי הצירי ועלתה שאלת המילה אֵיבָר (ישיבה קכ"ב, זיכרונות האקדמיה כב, עמ' 129-132). ועדת הדקדוק הציעה לבטל את המילה שתולדתה מגזירה לאחור של צורת הריבוי אֵבָרִים, ולקבל רק את המילה אֵבָר שריבויה אֵבָרִים. הצעת הוועדה נדחתה במליאה; הוחלט לקיים את המילה אֵיבָר, שהרי ועד הלשון הכשיר אותה וכבר נקלטה בתחום המתמטיקה. המליאה לא דנה במשמעויות של אֵבָר ואֵיבָר. בעקבות הישיבה נוסחו כללי הצירי. זה לשון כלל כב מכללי הצירי:

כב. במשקל סגולי פֶּעַל בא בנטיית היחיד חיריק כנגד הצירי וכשפ"א הפועל היא מן אחי"ע, על פי רוב בא סגול כנגד הצירי, כגון: סִפֵּר סִפְרֵי סִפְרָךְ סִפְרָה, מִצַּח מִצְחוֹ מִצְחָם, אֵבָר אֵבָרִי אֵבָרוֹ, הִלְךְ הִלְכוּ, חָבַל חָבְלוּ חָבְלָם, עָדָר עָדְרָם עָדְרוּ. הערה: צורת הריבוי באה במשקל פֶּעַלִים כבשאר הסגוליים. רק בריבוי של השם אֵבָר יש גם אֵבָרִים אֵבָרִי אֵבָרִיךְ אֵבָרִיךְ אֵבָרִיךְ אֵבָרִיךְ אֵבָרִיךְ אֵבָרִיךְ.

הכלל מזכיר את הצורה אֵבָר, את הנטייה אֵבָרִי אֵבָרוֹ, ואת הריבוי אֵבָרִים (בצד אֵבָרִים). המילה אֵיבָר לא נזכרה בכללים. בכלל א באה רשימה סגורה של מילים שניקודן בצירי מלא, והמילה איבר לא נכללה בה.

לאחרונה נזקקה ועדת הדקדוק לשאלת המילה איבר בעת דיון במונח organelle ממונחי המיקרוביולוגיה. הוועדה המקצועית קבעה שהמונח העברי יהיה אֵבָרוֹן או אֵיבָרוֹן ושאלת הניקוד והכתיב של המילה הועברה לדיון ועדת הדקדוק. בישיבת ועדת הדקדוק ביום י' באב התשנ"ג (28 ביולי 1993) הועלתה הטענה שאין בסיס אטימולוגי לצירי מלא במילה אֵיבָר, ויש לקבוע בה צירי חסר שאינו מתקיים בנטייה. אחרים סברו שאפשר להשוות את המילה למילים עִירוֹם, הִיכָל שאף בהם בא צירי מלא אף שלא היה בהם כיווץ של דרתנועה.

ואלה השאלות העומדות לפני המליאה:
 א. כיצד תיכתב המילה בניקוד, אֵיבָר או אֵבָר?
 ב. אם יוכרע לנקד אֵבָר, כיצד יהיה הכתיב חסר הניקוד?
 ג. אם יוכרע לנקד אֵיבָר, האם גם הנטייה תהיה בצירי מלא (כגון אֵיבָרִי [שׁוֹיֹת], אֵיבָרִי, אֵיבָרִיךָ)?

אם אמנם כך, תעמודנה שלוש מערכות זו לצד זו בצורות הרבים (שתי הראשונות הן ריבוי אֵבָר על פי כללי הצירי, והשלישית - ריבוי אֵיבָר): (1) אֵבָרִים, אֵבָרִיךָ; (2) אֵבָרִים, אֵבָרִיךָ; (3) אֵיבָרִים, אֵיבָרִיךָ.

ג' בירנבאום: כידוע, המילה אֵיבָר נוצרה בתהליך של גזירה לאחור (back formation), ואין היא נמצאת במקורות. במקרא יש אֵבָר; במשנה ובלשון חז"ל באה צורת הרבים אֵבָרִים וגם אֵבָרִים. כפי הכתוב לפניכם בצורה מאוד מפורטת, נוצרה באקדמיה, וכנראה גם בציבור, המילה אֵיבָר, ועכשיו היא מצויה בשימוש. השאלה הראשונה העומדת לפני המליאה היא: כיצד תיכתב המילה בניקוד? הרי זו רק גזירה לאחור, והמקור הוא אֵבָר. במילה אֵבָר אין שום סיבה שיהיה צירי מלא, שהרי אין כאן שום דיפתונג. אולם יש שהציעו לקיים פה בכל זאת צירי מלא, כמו בכמה

מילים חריגות, וכך תישמר תנועת הציירי בנטייה. השאלה השנייה היא שאלת כתיב המילה בלא ניקוד. יש לנו כלל שמילה כמו תָּבָה, שהציירי נשמר גם בצורת הרכים שלה (תָּבוֹת), נכתבת ביו"ד בכתיב חסר הניקוד. האם נרחיב את הכלל הזה גם למילה אָבֵר? אם יוכרע לנקד אֵיבֵר נשאלת השאלה אם הציירי הזה יתקיים בכל הנטייה, ואפילו בצורה כגון אֵיבְרִיהֶם.

י' מנצור: יש לצמצם את ההבדל בין הכתיב שבניקוד לכתיב הלא-מנוקד. על כן אני מציע שתהיינה רק שתי צורות למילה הזאת. האחת אֵיבֵר, בין בניקוד בין שלא בניקוד, והאחת אָבֵר. גם בריבוי יהיו רק שתי צורות: אֵיבְרִים ביו"ד, בניקוד ושלא בניקוד, ואָבְרִים.

א' טריינין: במדעים, ובמיוחד במשוואות במתמטיקה, ישנם האיברים שמעבירים אותם מאגף לאגף. רגילים לכתוב את המילה איבר ביו"ד, ורצוי שהיו"ד תישאר גם בצורה המנוקדת. אני תומך אפוא בהצעת קודמי.

ג' גולדנברג: זכור לי שהמילה הזאת נידונה באקדמיה כבר כמה פעמים, וכבר ניתנו תשובות לשאלות העומדות פה. אחרי ויכוח התקבלה הצורה אֵיבֵר, ביו"ד, בכתיב ובמבטא ובכל הנטייה. לכן השאלות אינן מחוורות לי.

ג' בירנבאום: בישיבת ועדת הדקדוק הועלתה הטענה שאין בסיס אטימולוגי לציירי מלא במילה אָבֵר ויש לקבוע בה צירי חסר. הא' בן-חיים היה בין הטוענים כך. גם המצב במילונים אינו אחיד. יש מילונים הכותבים את המילה ביו"ד, ויש הכותבים אותה בלא יו"ד.

ג' גולדנברג: את חוסר הבסיס אנחנו מכירים, כמובן. אבל זאת הייתה ההחלטה.

ז' בן-חיים: באקדמיה ובוועדותיה נקבעה המילה בכתיב מנוקד ואפשר לבדוק איך ניקדו, מלא או חסר. יש להוסיף עוד, כשמדברים על 'גזירה לאחור', שאין מדובר בתהליך בן זמנו. אם אינני טועה הצורה נמצאת כבר בסידור יעקב עמדין מן המאה ה-18. אני רוצה להזכיר עוד שבוויכוח שהיה בזמנו באקדמיה הוזכרה הוכחה ברורה לניקוד אָבְרִים, משיר שקול של שמואל הנגיד.

מ' בר-אשר: יש פה עוד בעיה אחת שכדאי לעמוד עליה. אם ניקח, למשל, את המילה אָזֹר: אין לה חלופת כתיב מתחרה. פה יש שתי מילים המתחרות זו בזו: אֵיבֵר ואָבֵר. מי שכתב אֵיבֵר ביו"ד ודאי חשב על העניין הזה.

אני הייתי מציע שלא להיצמד כל כך לעניין של האטימולוגיה. אני מכיר היטב את הערתך על המילה 'אָבְרִים' היוצאת משיר של הנגיד. אפילו הבאתי את הדברים בשמך. יש כתב יד אחד של המשנה שאינו מכיר את אֵיבְרִים, אלא רק אָבְרִים. אבל היום אנחנו עומדים במציאות אחרת. שתי המילים משמשות: מצד אחד אָבֵר-אָבְרִים, ומצד אחר אֵיבֵר-אֵיבְרִים. צריך לשקול אם לא כדאי שנחשוב על קיום הכתיב המלא, אולי גם בניקוד.

אינני אומר את דעתי המפורשת בעניין הזה, אבל כל המילים האחרות, אין להן חלופה גרפית מתחרה שהגייתה שונה. אני חושב שדבר זה צריך לעמוד לפנינו כשאנחנו דנים בעניין.

י' בלאו: מן ההודעה למליאה אני מבין שביטול הצורה אִיבֵר איננו עומד לדיון, ודנים רק בשאלת הכתיב שלה. אני כשלעצמי הייתי מבטל את הצורה הזאת כליל. אינני מאמין שיש לה שימוש חי מחוץ לספרות הדקדוקית.

מ' בראשר: המילה משמשת הרבה במתמטיקה.

י' בלאו: הצורה אִיבֵר אינה רחוקה ממנה הרבה. אם יגידו למומחי מתמטיקה שמהיום והלאה יגידו אִיבֵר במקום אִיבֵר, הם יגידו כך. אין פה שתי מילים המתנגשות זו בזו. אין סכנת חיים.

מ' בראשר: לפי דעתי, המילה אִיבֵר היא מילה חיה בעברית הישראלית.

ש' אירמאי: בעשר השנים האחרונות יצאו כמה עשרות מילונים מקצועיים מסוגים שונים, וגם מילונים לעולים חדשים. בכולם כתוב אִיבֵר ביו"ד, גם בניקוד. גם מילון צה"ל החדש כותב את המילה ביו"ד. למילון הזה יש תפוצה גדולה מאוד.

מ"צ קדרי: לדעתי כדאי לקיים את המילה אִיבֵר, ולו בגלל השימוש המקובל בה בכמה מקצועות נכבדים. מתמטיקאים הם לא רק הפרופסורים למתמטיקה; יש גם מורים רבים, ויש גם תלמידים. המילה משמשת גם בדקדוק. די בעובדות אלה כדי להצדיק את קיומה של המילה, ולהבדיל יפה בינה ובין אִיבֵר. המילים האלה נבדלות זו מזו בהטעמתן: זו מלרע וזו מלעיל.

א' טל: אינני מומחה למתמטיקה, ואף על פי כן כל נעוריי עברו עליי בעינויים על יד הלוח, כשהייתי צריך להעביר אִיבֵר מצד זה לצד זה. אילו הייתי צריך להעביר אִיבֵר, הייתי נבוך.

ג' בירנבאום: רציתי להעיר שהבחנה שהא' קדרי דיבר עליה, בין אִיבֵר בגוף ואִיבֵר במתמטיקה, איננה מדויקת לפי מילוני האקדמיה. גם במונחי אנטומיה נקטו רק אִיבֵר, וביו"ד. נדמה לי שאִיבֵר בכלל לא נמצא. בדיבור העברי הרגיל, אִיבֵר הוא באמת רק אבר המין.

א' אבנר: הניחו את המילה אִיבֵר לכנף בלבד.

ג' בירנבאום: זה שימוש ארכאי; אף אחד אינו משתמש בזה.

א' טריינין: אני רוצה להעיר לגבי ההצעה לבטל את איֶכָר. אם איננו רוצים לחזק את טענותיו של המאמר מעיתון דבר שהוזכר בראשית הישיבה, מוטב שלא ללכת נגד רוח המקובל, אלא אם כן מדובר במפלצת לשונית. המונח איֶכָר מקובל כבר עשרות בשנים, ואם נבוא לשנות אותו לא ישמעו לנו. יש לי רושם שהדוברים פחדו להכניס אֶכָר לתוך המשוואה, ולכן אמרו איֶכָר.

י' בלאו: ההחלטה לכתוב צירי מלא אינה החלטה קיצונית. יש מילים כמו זְעִיר למשל. אמנם יש שמצאו ליו"ד בסיס אטימולוגי בערבית, אבל במילה העברית זְעִיר היו"ד אינה מורגשת כאות שורשית נוספת, ולמרות זאת כותבים צירי מלא, לפי הכתיב במקרא.

ג' בירנבאום: יש פה עוד כמה דוגמאות - עֵילִם וְהִיָּכֵל.

מ' בראשור: אני מבקש לגשת עכשיו להצבעה. הא' בלאו, האם אתה עומד בהצעתך לבטל את איֶכָר?

י' בלאו: מאחר שהחברים לא הצטרפו להצעה, אינני עומד עליה.

מ' בראשור: אם כן, אין ויכוח על קיומה של איֶכָר, ואין צורך להצביע על כך. עכשיו אנחנו מצביעים אם לכתוב איֶכָר ביו"ד או בלי יו"ד, בכתיב המנוקד.

הצבעה

בעד ההצעה לכתוב איֶכָר ביו"ד - רוב גדול.

הוחלט לכתוב איֶכָר ביו"ד, גם בכתיב המנוקד.

מ' בראשור: בכך הוכרעה, כמובן, גם השאלה השנייה שעמדה לדיון: אם כותבים מלא יו"ד בכתיב מנוקד, קל וחומר לכתוב שאינו מנוקד. אני חושב שגם השאלה השלישית אינה טעונה הצבעה: אם יש צירי מלא, הוא יתקיים גם בנטייה.

ז. צירופי שמות

מ' בראשור: השאלה הבאה העומדת לדיון היא סוגיית הריבוי והיידוע של צירופי שמות.

2. צירופי שמות

א. צירוף של שני שמות המחוברים בווי"ו

1. צירוף של שני שמות המחוברים בווי"ו המציין מושג אחד אפשר ליידעו בראשו. למשל: הדין ודברים, הדין וחשבון, המשא ומתן, הנושא ונותן, המוציא ומביא, המיקח וממכר.

צירוף מעין זה המיוזע בראשו נחשב ליחיד, ועל כן ייאמר: הדין וחשבון הוגש; המשא ומתן הארוך.

אפשר גם לידע כל אחד מן השמות, למשל: המיקח והממכר, המשא והמתן.
 2. הריבוי יבוא תמיד בשני השמות. למשל: דינים וחשבונות (אפשר גם דוחות), משאים ומתנים.

ב. צירופי בינוני

1. צירופים כגון יושב ראש, יוצא דופן (השם השני בכל צירוף מצמצם את תחולתו של הראשון), אפשר להתייחס אליהם כאל צירופי סמיכות ולומר: יושב הראש, יוצא הדופן; יושבי ראש, יוצאי דופן; יושבי הראש, יוצאי הדופן.
 2. אפשר גם לידע צירופים כאלה בראשם, כגון היושב ראש (כמו היושב בראש), היושבים ראש; היוצא דופן, היוצאים דופן.

ג. שמות בעלי תחיליות

1. ה"א הידיעה בצירופים שבראשם אי-, לא-, איך-, תת-, על-, אל-, ביך וכדומה תבוא לפני הצירוף. למשל: הלא-יהודי, התת-שר, העל-אנושי, הבין-לאומי, האי-הבנה, האי-אורגנית, האי-סוף, הדו-תנועה.
 2. בצורת הרבים אין משנים את התחילית, כגון תת-אלופים, התת-אלופים, תת-ימיים.
 3. שמות בעלי תחיליות ייכתבו בדרך כלל בשתי תיבות ומקף ביניהן (השמות חדגוני ורבגוני נשתגרה כתיבתם בתיבה אחת).
 סעיף 33 מבוסס על החלטת המליאה (תשי"ח): "שמות המורכבים ממילת יחס ושם (בין-לאומי, על-מפלגתי, תת-קרקעי) נכתבים בשתי תיבות ומקף ביניהן".

ג' בירנבאום: העניין הראשון הוא יידוע של צירופים כגון 'דין ודברים', או 'דין וחשבון'. ועדת הדקדוק החליטה שאפשר לידע צירוף כזה בראשו, ולומר 'הדין ודברים', 'הדין וחשבון'. כמובן, אפשר לומר גם 'הדין והדברים'; החידוש הוא באפשרות לראות את הצירוף כמילה אחת וליידע אותו בראשו. לפי הדקדוק הרגיל, לא היה אפשר לומר 'הדין ודברים' או 'המשא ומתן'. ולעומת זאת, קובע סעיף 2 כי צורן הרבים יבוא בשני השמות. אי אפשר יהיה להגיד 'דין וחשבונות' או 'משא ומתנים', אלא רק 'דינים וחשבונות', 'משאים ומתנים'.

מ' בר-אשר: ומה יהיה היידוע של צורת הרבים? 'הדינים וחשבונות'?

י' בלאו: אם אנחנו מתירים 'הדין וחשבון', ממילא חייבים להתיר גם את צורת הרבים 'הדינים וחשבונות'.

ג' בירנבאום: סעיף ב עוסק בצירופי בינוני, כגון 'יושב ראש' או 'יוצא דופן'. אין אלה צירופי סמיכות רגילים; אי אפשר לפרקם ולומר 'היושב של הראש'. השם השני מצמצם את תחולתו של הראשון, ומשמש מעין תואר הפועל: יושב בראש, יוצא דרך הדופן או משהו מעין זה. לפי דעתו של אבא בנדויד, הכתובה גם במדריך לקרייני הרדיו, צריך לומר: 'היושב ראש' וכיוצא בו, ולא 'יושב הראש'.

הוועדה באה להכשיר את שתי הדרכים: אפשר להתייחס לצירופים כאלה כאל צירוף סמיכות רגיל, ולהגיד 'יושב ראש', 'יוצא הדופן', בדיוק כמו 'כד הקמח'; ואפשר גם ליידעם בראשם ולומר 'היושב ראש', 'היוצא דופן'.

סעיף ג עניינו שמות בעלי תחיליות. זו שאלה שהדוברים מרבים להתלכט בה. בכל יום אנחנו מקבלים שתיים-שלוש שיחות טלפון בעניין הזה: האם לומר 'האי-הבנה' או 'אי-ההבנה'? 'התת-אלוף' או 'תת-האלוף'? הוועדה מציעה לקבוע כי צריך להתייחס לצירוף כזה כאל מילה אחת. התחילית אינה נחשבת כשם בפני עצמו. ולכן צריך לומר 'האי-הבנה', 'העל-אנושי' וכדומה.

בצורת הרבים אין משנים את התחיליות. אין אומרים 'תתי-אלופים' ולא 'תתי-אלוף', אלא רק 'תת-אלופים'. העיקרון הוא אחד: הצירוף 'תת-אלוף' אינו ניתן להפרדה.

סעיף ג3 הוא חזרה על החלטה ישנה של האקדמיה, עוד משנת התשי"ח. שמות כמו 'בין-לאומי' או 'על-מפלגתי' אין לכתוב במילה אחת. כמה עיתונים נוהגים לכתוב 'בינלאומי' בנו"ן רגילה ובמילה אחת. האקדמיה לא אישרה את זה, ואמרה שצריך לכתוב 'בין-לאומי'.

הוועדה מציעה להוציא מן הכלל את שני השמות 'חדגוני' ו'רבגוני', שנשתגרה כתיבתן במילה אחת.

מ' בראש: השאלות הוצגו, ואני מבקש לפתוח את הדיון. הדוברים יכולים להביע דעתם על כל הסעיפים האלה, שהם קרובים זה לזה.

ג' גולדנברג: אני מציע להפריד את שאלת התחיליות שבסעיף האחרון מהדיון בסעיפים הראשונים. העניין של התחיליות הוא קצת יותר מורכב, וגם הנוהג בו הוא פחות אחיד.

מה שנוגע לשמות המחוברים - אנחנו מציעים שצריך כמו 'דין וחשבון', נהג בו כמילה אחת, והיידוע יבוא לפניו. הצריך הזה מתנהג בהקשר התחבירי כשם אחד, ואנחנו מדברים על 'דין וחשבון חמור', או 'דין וחשבון יעיל', ולא על 'דין וחשבון חמורים', או 'יעילים'. כלומר, ההתייחסות התחבירית היא שאין להבחין עוד בין ה'דין' לבין ה'חשבון', והם לעניין זה כמילה אחת. היידוע משקף אפוא את המציאות הזאת.

אין הדבר מונע חזרה על סימן הריבוי בשתי המילים. יש בעברית צירופי סמיכות שסימן הריבוי שלהם חוזר בשתי המילים, על אחת כמה וכמה שאפשר לנהוג כך בשמות מחוברים. אם אפשר ליצור מ'בית כנסת' 'בתי כנסיות', על אחת כמה וכמה שאין שום פגם ביצירת 'דינים וחשבונות'. אין צורך להרחיק לכת בהפיכת המחוברים למילה אחת יותר ממה ששימוש הלשון המקובל עשה.

לפעמים יש ויכוח בקרבנו באיזו מידה אנחנו צריכים לעצור כמה מהמגמות המסתמנות בלשון. הדעה המקובלת באקדמיה היא שאין זה מתפקידנו לדחוף תהליכים שטרם התרחשו בכיוון שאיננו בטוחים אם הוא הכיוון הנכון. ולפיכך ההצעה לומר 'דין וחשבון נאה', 'הדין וחשבון הנאה', 'דינים וחשבונות חמורים', 'הדינים וחשבונות החמורים', נראית לי הצעה סבירה.

מה שנוגע לצירופים האחרים: יש נטייה, גם בלשון הדיבור וגם בלשון הכתב, לנהוג בכמה צירופים כצירופי סמיכות. צירוף סמיכות הוא תמיד קשר אפשרי בין גרעין ללוואי שלו. אם גוזרים מ'תת-אלוף' את צורת הריבוי 'תתי-אלופים', זה לא כל כך נורא. אשר לצירופים מסוג 'יושב ראש': לא די לנו לומר שצורת היידוע היא 'היושב ראש' וברבים 'היושבים ראש'. מה נעשה בצורת הרכבים הלא-מידועת של הצירוף הזה? האם נוכל לומר 'בישיבה הזאת יש שלושה יושבים ראש'? האפשרות החלופית, צירוף סמיכות, נראה פה טבעי מאוד. הוא מתאים למבנה של העברית, ואינו יוצר שום מפלצת שאינה קיימת.

ר' סיוון: מה תעשה ב'על-יסודי'? הלוא 'תת' ו'על' הם היינו הך.

ג' גולדנברג: העובדה שיש צירופים שנוהגים בדרך אחת וצירופים שנוהגים בדרך אחרת, והדינמיות של השינויים האלה, פירושם שדוברי העברית מתייחסים בדרך שונה לתחיליות שונות. יש מהן שהפכו לפרפיקסים ויש שעדיין לא. אם ביטוי הופך לפרפיקס לכל דבר, זה מתבטא גם בהתנהגות התחבירית שלו וגם בהתנהגותו לגבי היידוע. השאלה מהו פרפיקס ומה לא אינה פשוטה; איננו יכולים להחליט על כך בהינף יד. ביטויים רבים, שהם שמות נסמכים, נהפכו בעברית בדורות האחרונים לתחיליות. התהליך הוא הדרגתי. כמה צירופים שנהגו כצירופי סמיכות, מתנהגים עכשיו כחלקי מילה אחת. והתהליך הזה עשוי להימשך.

י' בלאו: אני חושב שהתנגדות לביטוי כמו 'יושבי ראש' היא חמורה יתר על המידה. הרי המרחב של הסמיכות הוא מרחב גדול מאוד. אם אני יכול להגיד 'מקימי ההרסות', אני יכול גם להגיד 'יושבי ראש' ואין כל רע בזה. מבחינת מבנה הלשון, בהחלט כדאי לא לראות במיליות כגון 'תת מילות יחס'. הן כבר פרפיקסים. זו האפשרות שהיא פחות מרחיקת לכת. יהיה אשר יהיה, תמיד יהיו בעיות.

א' פורת: אני רוצה להסב את תשומת הלב להתנהגות הבינוני שאחריו שם. לפנים בישראל היה לנו סיפור של פרץ, 'העושה נפלאות'. במהדורות אחרונות של משרד החינוך שינו את זה משום מה וכתבו 'עושה הנפלאות'. האמת היא שכשבאים ליידע צירוף סמיכות שהנסמך בו הוא הבינוני, כדאי לעיין שמא מוטב לבטל את הסמיכות וליידע לא בה"א הידיעה אלא בה"א הזיקה, כגון: "שמעו הדבר הזה פרות הבשן... העשקות דלים הרצצות אביונים" (עמוס ד, א), כלומר כאילו נאמר 'שעושקות דלים' וכו'. גם בתפילת 'נשמת כל חי', כשמדובר על המיידע מכל מיידע אצל עם ישראל, הקב"ה, אומרים: 'המעורר ישנים והמקיץ נרדמים והסומך נופלים והזוקק כפופים' וכו'. ההתנהגות הזאת של העברית היא דגם לצירופים כגון "הארצות המפיקות נפט", "הסטודנטים הדוברים צרפתית", דוגמאות שמביא אבא בנדויד (מדריך לשון לרדיו ולטלוויזיה, עמ' 168).

ש' אירמאי: לשתי המילים חדגוני ורבגוני יש להוסיף גם את המילה אֵינְסוֹף, שהאקדמיה אישרה במילון למתמטיקה ובמילונים אחרים.

י' מנצור: לגבי סעיף ב (יושב ראש); אני מעוניין לשמוע אם יש עוד צירופים ממין זה. כדאי לבדוק אותם אחד לאחד. לגבי סעיף ג, התחיליות, נדמה לי שיש הבדל בין 'אינסוף' או 'דורתנועה', שהם ביטויים קבועים שאין לפרקם, ובין 'אי-הבנה', שהוא צירוף של שתי מילים, כמו 'חוסר ההבנה'. במקרה הזה ניתן לומר 'אי-ההבנה', ולא 'האי-הבנה'.

ובעניין דרך הכתיבה של התחיליות, אני חושב שכדאי להשאיר את הקביעה של האקדמיה המעדיפה לכתוב בשתי מילים ובמקף. אמנם יהיו מילים, כמו 'בינלאומי' או 'חדגוני', שאפשר לכתוב אותן בתיבה אחת בלא מקף. אבל אי אפשר לאסור לכתוב את 'חדגוני' במקף. הכתיבה בשתי מילים מותרת תמיד.

מ"צ קדרי: לסעיף 1א, אנחנו חותרים להתיר את שתי האפשרויות, גם 'הדין וחשבון' וגם 'הדין והחשבון'. צריך לזכור שבוזה אנחנו מאפשרים הבדלי רמות והבדלי משלבים. מי שידקדק ויאמר 'המקף והממכר' נשמע בו לשון דוקנית.

אשר לכתיב, אני רוצה להסב את תשומת הלב לכך שהמקף במקרים האלה הוא סימן מבחין לתחיליות. אנחנו איננו ממליצים על מקפים, ומבטלים אותם בכל מקום שאפשר, ואילו אחרי תחיליות דווקא נחייב. זה יהיה סימן שאלו מועמדים להיות חלק דיבר חדש: תחילית של הרכב, של שמות תואר. אני ממליץ בהחלט להבחין, ולומר שכך יש לכתוב אותן.

התהוותם של צירופים כאלה, המכוונים למושג אחד ועל כן הם מילה אחת, מילות הרכב חדשות, ניכרת גם בכתיב: כותבים אותם לפעמים בראשי תיבות. האינסוף הוא כל כך מקובל בספרות הקבלה ובספרות ימי הביניים, ודווקא בכתיב המקוצר בראשי תיבות: האי"ס. כבר התחיל תהליך הפיכתו של הצירוף הזה להרכב חדש.

והערה אחרונה: מכל עשרות התחיליות, אני חושב שצריך לבודד את תת' ואת אי-, ואולי עוד כמה תחיליות. על כל התחיליות אפשר יהיה להחיל את הכלל שכותבים אותן במקפים ושלאפשר ליידע את הצירופים שהן באות בראשם לפני התחילית. אבל במקרה של תת' אנחנו שומעים 'תתי-אלופים', ואינני יודע אם כדאי לפסול את הצורה הזאת. אני מצדד גם בדברי הא' מנצור, שמוטב לומר 'אי-הסדר'. קשה לי לומר 'האי-סדר'.

ג' בירנבאום: האם אתה מתבסס על היגיון לשוני, או שאתה הולך לפי המקובל, מה שכבשה הלשון?

מ"צ קדרי: אני הולך לפי המקובל.

א' אמיר: רציתי להעיר שכתובת 'בינלאומי' כמילה אחת נוהגת כבר ארבעים שנה, והיא מצויה גם בכמה מילונים.

לגבי עצם השאלה של תפיסת שמות בעלי תחיליות או צירופי סמיכות כיחידה אחת, אנחנו צריכים לזכור באיזו מציאות לשונית אנחנו נמצאים. יש נטייה חריפה מאוד ליידע צירופים כאלה בראשם. אפשר לשמוע גם בכנסת צורות כמו 'הקופת חולים', 'הסגן שר', 'המס חבר', 'הבית ספר', שלא לדבר על 'האי אמן' וכיוצא בכך. לפי דעתי, צריך

להילחם בסחף הכולל הזה, ולתבוע: רבותיי, תגידו 'אי האמון', תגידו 'קופת החולים', תגידו 'מס החבר', וכיוצא בכך. עם זאת יש, כמובן, מקרים יוצאי דופן: אתה אומר 'הלא יהודי', ולא תגיד 'לא היהודי'.
הוא הדין בעניין המקפים. יש לעמוד על סימונו של המקף בכל מקום שהוא בא להצביע על מבנה של סמיכות.

א' אבנר: אני מסכים שהניסוחים בסעיף ג יהיו פחות חד-משמעיים. גם בעת הדיון בוועדה הצעתי שלא להוציא מן הכלל רק את חדגוני ורבגוני, אלא לנסח כך: "כמה שמות, כגון חדגוני ורבגוני, נשתגרה כתיבתם כתיבה אחת". בכך תיפתר בעיית המילים אינסוף ובינלאומי. אין לקבוע רשימה סגורה של מילים בעלות תחילית הנכתבת כאחת, כי אנחנו בעיצומה של איזו התפתחות, ואין לנו יודעים לאן תלך והיכן תיעצר. העיקרון הזה חל, לפי דעתי, גם בשאלת 'תתיאלופים' או 'תתאלופים'. אני מציע שהקביעה לא תיעשה בלשון חד-משמעית. נניח ללשון המדוברת לקבוע בעצמה את הגבולות, עד היכן יש ריבוי של שני איברים ומאיזה מקום ואילך ההתייחסות לצירוף היא כאל מילה אחת.

ואשר ל'יושב ראש', אני מודה ומתוודה שמבחינת התחושה הצירוף 'יושב הראש' מפריע לי. אבל הצירוף 'יושב הכרובים' משכנע אותי שאסור לפסול את 'יושב הראש'. גם שם קיים בכוח המבנה 'יושב על הכרובים', ובכל זאת לנו מתייחסים לצירוף כאל צירוף סמיכות רגיל.

מ' אור: מן הבחינה הדקדוקית ברור לגמרי שצירופים כגון 'יושב הראש', 'יושבי הראש' הם הצירופים התקניים הדקדוקיים ביותר שאני יכול להעלות על דעתי. כוחה של הסמיכות הוא בדיוק בכך שהיא יכולה לבטל מיליות המשמשות להבעת היחס המיוחד שבין שני השמות. מילות יחס או פעלים מבטאים את היחס שבין שני שמות, אך במבני סמיכות מוותרים על הפעלים ומסלקים את מילות היחס. במקום שיהיה לנו, למשל, 'הרוצחים במינכן', אנחנו יכולים לומר 'רוצחי מינכן'; במקום 'הפצועים מן התאונה' - 'פצועי התאונה'. הדבר הזה אפשרי רק במבנה סמיכות, ולא בבינוני הפרוד: אי אפשר לומר 'הרוצחים מינכן', מילת היחס נדרשת שם כדי לבטא את היחס המיוחד בין הפועל לבין המשלים שלו. דוגמה נוספת היא 'הולכי רגל'. הסמיכות מאפשרת לומר 'הולכי רגל', ואיננו אומרים 'הולכים רגל'. לכן הביטוי הזקוק להסבר ולהצדקה הוא 'היושב ראש', ובוודאי 'היושבים ראש'; ואילו הצורות 'יושב הראש' ו'יושבי הראש' הן ברורות מאליהן. יושבי ראש הכנסת חוזרים ואומרים כל הזמן 'היושב ראש', ועל כן ראוי להתיר את דרך הצירוף הזאת; אבל כדאי לצמצם אותה עד כמה שאפשר. את הצירוף 'היוצא דופן' קשה לי יותר לקבל.

לגבי השמות בעלי התחיליות - אני מסכים שצריכים להכניס את ה"א הידיעה רק לפני התחילית. אבל בתחילית אי-יש בעיה מיוחדת. לפעמים אנו מעלים בדעתנו את השם המיוחד האפשרות, וכאשר אנו באים לשלול את השם הזה, נוהגים לשלול אותו באמצעות הוספת 'אי-' לשם המיוחד, ולא דווקא לשנות פתאום את הסדר ולחשוב על 'האי אפשרות'. אני מציע אפוא לא לקבוע דבר לגבי יידוע צירופי אי-.

מ' בר-אשר: לצירוף 'אי התנועה' יש משמעות נוספת. שמא מוטב לומר 'האי-תנועה'.

א' טריינין: אני מצטרף לדעתו של אבנר שיש לנסח את הכללים בגמישות. צריך לומר שהבחירה היא בידי הכותבים והעורכים, כפי שקבעה ועדת הדקדוק בשאלת דרך סימונו של השורש העברי. אין ספק כי יתקיימו בעתיד נהגים שונים: מקפים ייעלמו ומילים יצטרפו. זה טבע הלשון, ותופעות כאלה קיימות כמוכן גם בלועזית. מגוחך לקבוע מסמרות בדברים האלה. יש לסכם את הדין בקביעה אחת: הבחירה בידי הכותבים והעורכים.

גב"ע צרפתי: רציתי להביע תמיהה על הצורה 'תתי-אלופים', שכמה מן הדוברים רואים ככשרה. הצורה הזאת מראה נטייה לשינוי בתודעתם של הדוברים, ונטייתם לתפוס כל צירוף כצירוף סמיכות. אבל אין אפשר לקבל את צורת הרבים תתי? 'רבי סרנים' אני מבין, הלוא המילה רב היא במקורה שם עצם. אבל אין אפשר להפוך מילית לשם עצם?

י' בלאו: זה אפשרי. בשם אֵל על מילית הפכה לשם עצם!

מ' בר-אשר: זאת אינה דרך המלך.

א' יבין: אין תתי, וגם אין רבי. אתה אומר על גדולים 'רבים'? יש כיום צורה כזאת? אין צורה כזאת. והוא הדין לצורה תתים.

מ' בר-אשר: הלצות יש למכביר. מישהי אמרה השבוע 'אני רבנית מְכָר'...

א' יבין: ובעניין 'היוצא דופן'. אין פה חידוש שלנו; העברית נתנה תמיד שתי אפשרויות; יש 'העורך דין', ויש במשנה 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים' (אבות א, ח). זה אותו דבר.

ג' בירנבאום: יש סברה חזקה שצריך להיות שם 'כארכי הדיינים', היינו כגדול שבדיינים.

א' יבין: אבל 'עורכי הדיינים' הוא הנוסח שהשתגר בדפוסים, ומשם גם בפי הדוברים.

ג' בירנבאום: איש לא יאמר היום ש'עורכי דיינים' יכול להיות ריבוי תקני של 'עורך דין'!

א' יבין: לא, אבל הצורה הזאת פותחת פתח ליידוע "עורך הדין".

מ' בראש: הריבוי המצוי במשלב הנמוך הוא 'עורכי דינים'.

י' ייבין: בסעיף הראשון, צירוף של שני שמות המחברים בווי"ו, כדאי להכין רשימה סגורה של צירופים כאלה שאפשר ליידעם בראשם, או להפך, להגיד שכל צירוף שהדובר מרגיש שהוא מושג אחד, מותר ליידעו בראשו. למשל, אדם יכול לחשוב ש'צוא ויבוא או הוד והדר או הוצאה והכנסה הם מושג אחד. אני מעדיף לערוך רשימה סגורה, ולא להתיר את כל הצירופים האפשריים.

מ' בראש: מה יהיה היידוע של בשר ודם? הבשר והדם?

ז' בן-חיים: בגלל בעיות מן הסוג הזה, נקבע בסדרי העבודה של ועד הלשון לפני תשעים שנה ששואלים שמות מלשונות שמיות ולא מלשונות שאינן שמיות. בלשון המקרא, יש פעמים בוודות שה"א הידיעה באה לפני פועל. המילה אין לעולם אינה באה ביידוע. אולם אינני רואה פגם בכך שאנחנו נחליט שיש מושג כזה של הדגשת השלילה, ונכשיר את היידוע של המילה אין. אינני רואה מקום לפסול צורות כמו 'האי-צדק', כי ה"א הידיעה נתפסת פה כתוספת למילה שלמה. אפשר ליידע אפילו מילות יחס, ולומר, למשל: 'ה'כי' משמש בארבעה לשונות".

בעיה קשה יותר נוצרה בעקבות יצירת התחיליות. ליצירת התחיליות חד-ודו-השתמשו במילים בארמית, בהשפעת השפות הלועזיות שיצרו תחיליות לטיניות. כאן נוצרה בעיה, כי הציבור תפס את הצירופים האלה כסמיכות, בהשפעת לשון המקרא. אינני יודע אם כדאי שהאקדמיה תחליט בעניין הזה. הציבור מפרק את הצירופים האלה, והחלטה עקרונית שתתקבל באקדמיה לא תצלח.

דווקא לצורת הריבוי המוצעת לשמות בעלי התחיליות, כגון 'תת-אלופים', אפשר למצוא אחיזה במקורות. כתוב במקרא 'אֵלֶּה בְּיַת הַמַּבְשָׁלִים' (יחזקאל מו, כד), וזו צורת הריבוי של 'בית המבשל'! ויש גם במשנה: 'בית פְּרָסוֹת'.

בעניין 'ושבי ראש' אני מסכים לדברי הא' אור, שמובן מאליו שאפשר לומר כך. משמעות המילה יכולה להשתנות כשהיא במבנה של סמיכות. איך נאמר 'כל האוטובוסים בירושלים בקו מספר 5'? לא נאמר 'אוטובוסי 5'? המילה נתפסת כאן בצורה מופשטת.

ש' מורג: בעקבות דבריהם של הא' אבנר ובן-חיים אני מציע למחוק את סעיף ג, 'שמות בעלי תחיליות', ולתת ללשון להתפתח מעצמה. ניתן ללשון לקבוע אם לומר 'אי-ההבנה' או 'האי-הבנה'. אל נתערב בעניין שאין בו שום שאלה עקרונית, אלא תוצאה אמפירית של התבוננות בלשון. אני רואה, למשל, שהריבוי המקובל היום הוא 'תתי-אלופים', כמו 'רבי-סרנים'. אבל אני קובע זאת במידה רבה על סמך הרגשה אישית שלי, ואינני בטוח שהיא משקפת את המצב לאמתו. אינני יודע מה נרויח אם נקבע עמדה בעניין זה.

מ' בראש: אנשים הרוצים לקבל את הדרכת האקדמיה שואלים וחוזרים ושואלים בעניין הזה. אינני מפחד להגיד שלא החלטנו בינתיים, אבל כדאי לדעת שרבים מוטרדים מהי הצורה הנכונה.

י' בלאו: אני חושב שהצעתו של הא' מורג היא ההצעה הטובה ביותר. אפשר שהמוכירות המדעית תחליט כיצד תשיב על השאלות האלה, אבל זאת תהיה רק אחת הדרכים, ואנחנו ניתן לכוחות הלשון לפעול בלי לקבל החלטה רשמית. אני חושב שזה הדבר הנכון ביותר.

ועוד הערה קטנה על תחיליות כגון תת. התופעה של מילות יחס ההופכות לשם עצם קיימת למשל בצירוף 'התקפת נגד'. הצירוף 'אָל עַל' מצוי כבר במקרא (הושע יא, ז).

ש' אירמאי: הא' ייבין הציע לסגור את הרשימה של מילים המחוברות בווי"ו החיבור ונחשבות מושג אחד. זה יהיה אסון ללשון, מכיוון שכל יום נוצרים צירופים כאלה. למשל במחשבים משתמשים בצירוף 'קָלֶט-פֶּלֶט' בתור מושג אחד, בתורת הזרימה מדברים על מְבֹא ומוֹצָא. צריך להשאיר את הרשימה פתוחה לצירופים חדשים.

מ' בראש: הגענו לסיכום, ואני שמח שערכנו דיון משותף בשלושת הסעיפים. היו אנשים שהגדירו בצורה יוצאת מן הכלל את ההבדלים ביניהם. בעת ההצבעה, נצביע על כל סעיף בפני עצמו.

בסעיף א, לפני שנגיע להצעותיהם של הא' ייבין ואירמאי, לסגור או לא לסגור את הרשימה, אנחנו צריכים להחליט לגבי הדוגמות המובאות כאן. הצעת הוועדה היא להתיר את היידוע בראש הצירוף, ולומר 'הדין וחשבון' ו'הדינים וחשבונות'. אפשר, כמובן, גם ליידע כל אחד מן השמות, והא' קדרי אמר קודם שדיבור כזה שייך למשלב הגבוה.

הצבעה

סעיף א אושר ברוב גדול.

מ' בראש: עכשיו נשאר השאלה אם אנחנו קובעים רשימה סגורה של צירופים או לא. אני מציע שלא נצביע על כך בשלב הזה. לא כדאי להיכנס עכשיו למיטת סדום. אני מבקש מן המזכירות המדעית להתחיל לאסוף את החומר בסוגיה זו. ניתן למנהג, שהוא חזק מן ההלכה, לעשות את שלו.

אנחנו עוברים לסעיף ב. אני מוכרח לומר, שבעצם השאלה היא רק לגבי שתי הדוגמות הנזכרות פה, יושב ראש ויוצא דופן. הוועדה מציעה אפוא שאפשר לומר 'יושב הראש' ו'יושבי הראש' וגם 'היושב ראש', והרבים 'היושבים ראש'.

ג' בירנבאום: לדעתי יש מקום להשאיר את המילה 'כגון'. נזכר פה הצירוף 'הולך רגל', ואולי יש עוד צירופים שלא חשבנו עליהם.

מ' בראש: איננו יכולים לומר באחריות מוחלטת שמיצינו הכול. סעיף ב עומד אפוא להצבעה בנוסחו המקורי.

הצבעה

בעד אישור סעיף ב (צירופי בינוני) - רוב גדול

נגד - 3

נמנע - 1

סעיף ב אושר.

מ' בראש: בסעיף ג עלו כמה וכמה הצעות. בחלק 1 של הסעיף יש הצעה להשמיט מן הרשימה את הצירופים הפותחים ב'אי' וב'תת'. בחלק 2 עלתה הצעה להתיר את הריבוי תתי-אלופים. בחלק 3 לא עלתה כל הצעת שינוי. כנגד כל אלה יש הצעה מרחיקת לכת של הא' מורג להשמיט לחלוטין את הסעיף כולו. המזכירות המדעית תוכל להשתמש בו לא כהחלטה, אלא כמיין הדרכה. מאיר מדן היה רגיל לומר לשואלים: "אני עונה לכם לעת הזאת".

ג' בירנבאום: אני יכול לומר, כמזכיר המדעי, שאינני נרתע מלקבל החלטה שאפשר גם כך וגם כך. אם יגידו לי, למשל, שאפשר פֿלסטין ופֿלסטין, אני לא אשמח בכלל. שם צריך להכריע. אבל להתיר גם 'אי-ההבנה' וגם 'האי-הבנה' - זה לא נורא. עד עכשיו לא אמרנו כך. הייתה החלטה של ועדת הדקדוק מלפני שמונה שנים בערך שהדרך היא דווקא 'האי-הבנה', וכך הורינו.

י' בלאו: גם לפי ההחלטה המוצעת תוכל להמשיך ולהורות כך אם 'האי-הבנה' נראית לך יותר.

ג' בירנבאום: אני לגמרי ניטרלי בעניין הזה. אני עצמי אומר 'אי-ההבנה', אבל אין לי שום נטייה לכאן או לכאן.

מ' בראש: נצביע תחילה אם לבטל את סעיף ג כליל, או לקיימו. אם יוחלט לקיימו נדון בשינויים המוצעים בו.

הצבעה

בעד קיום סעיף ג (שמות בעלי תחליות) - 9

בעד ביטול הסעיף - 10

הסעיף לא התקבל.

מ' בראש: המזכירות המדעית תשיב בצורה זהירה כי אין החלטה מפורשת, ותוכל להמליץ כראות עיניה.

ח. הסיומת יָהּ

3. הסיומת יָהּ

שמות השאולים מלעז ובסופם יָהּ, תנוקד האות שלפני היו"ד בשווא, כגון דְמוֹקְרַטְיָהּ, בְּיוֹלוֹגְיָהּ, אֶקְלֵטְיָהּ, הִיסְטוֹרְיָהּ, אֶקְדָּמְיָהּ, פּוֹנְקָצְיָהּ. כלל זה אינו חל במקרים שלפני היו"ד בא צרור עיצורים והשני בהם הוא למני"ר. במקרה כזה יבוא חיריק והיו"ד תחיה דגושה, כגון גְּאוֹמְטְרְיָהּ, סִימְטְרְיָהּ, אֶנְגְלְיָהּ, הֶרְצְלְיָהּ.

ג' בירנבאום: יש לי התלבטות בסעיף הזה. אני חושב שנוסח ההחלטה המובא כאן אינו תואם את החלטת הוועדה. אבל נבהיר קודם את השאלה. בשמות כמו דְמוֹקְרַטְיָהּ, בְּיוֹלוֹגְיָהּ, אוֹכְלוֹסְיָהּ וכו', יש החלטה ישנה לנקד שווא לפני הסיומת יָהּ. אינני יודע אם החלטה כזאת כתובה במפורש במקום כלשהו, אבל כך נהגה האקדמיה במילוניה. בכל השמות האלה יש שווא לפני הסיומת יָהּ. זהו כמובן שווא נח, שהרי כבר הוחלט שאין שווא נע במילים לועזיות.

אבל יש מילים בעייתיות, כמו גְּאוֹמְטְרְיָהּ, וסימטריה. לפי הניסוח שלפניכם הבעיה היא במקרה שיש לפני היו"ד צרור עיצורים והשני בהם הוא מאותיות למני"ר. לעניות דעתי התנאי האחרון אינו ממלא כאן תפקיד: גם לו במקום גְּאוֹמְטְרְיָהּ היה גְּאוֹמְטְשְׁיָהּ, גם אז הייתה בעיה. הבעיה היא מעמדו של השווא השני או השלישי. גם במילה פּוֹנְקָצְיָהּ, שהובאה בחלק הראשון של הסעיף, יש בעיה. לפי כללי העברית, השווא באות צד"י הזאת הוא שווא נע. וזה מגוחך לומר - פּוֹנְקָצְיָהּ - אם אנחנו מורים להגיד אֶקְדָּמְיָהּ או אֶקְדָּמְיָהּ ההבדל כמעט לא נשמע. אבל אם נורה להגות פּוֹנְקָצְיָהּ או אֶנְגְלְיָהּ במלרע, זה מגוחך.

לכן החליטה ועדת הדקדוק, שבמקרים האלה, דהיינו כשנוצר צרור של שני עיצורים כלשהם, או כשיש אפילו שלושה שוואים, כמו במילה אנגליה, האחרון ינוקד בחיריק ויבוא אחריו דגש.

א' מגד: חושבני שאיננו צריכים בכלל לדון בזה. הדברים התקבלו מעצמם בקול המון, שהוא כקול שדי. כולם כאן מדברים באותה לשון ואומרים גְּאוֹמְטְרְיָהּ וסימטריה ואנגליה. אין פה מה להחליט.

ג' בירנבאום: אותנו שואלים בכל יום איך לנקד. נקדנים של ספרי ילדים וספרי לימוד צריכים לדעת איך לנקד.

ש' בהט: אי אפשר בשום פנים להחיל את כללי הניקוד של מילים עבריות על מילים שאולות, וכל שכן שאין להחילם על שמות זרים. אי אפשר להגות את השמות אוסטריה, אנגליה, פונקציה וכיוצא בזה בהגייה מלרעית, כשם שלא נקד קמץ קטן בשם אוסלו וכיוצא בזה. בכל המילים האלה אין אנו מתחשבים בכללי הניקוד שלנו. אין כל מניעה שיהיו שלושה שוואים או ארבעה שוואים במילים שאולות, ככל שהמבטא הישראלי מאפשר היום. במילה פונקציה יש לנקד שלושה שוואים.

ג' בירנבאום: ניקוד כזה מנוגד להגייה המקובלת. לא אומרים פונקציה, אלא פונקציה. לפי כללי האקדמיה עד עכשיו, צריך לנקד היסטוריה בשווא ובקמץ, וכך גם גיאומטריה, וכל זה מנוגד להגייה!

א' פורת: מה הפחד להחליט החלטה נפרדת לכל מילה, לפי הגייתה המקובלת? למה זה צריך בכגון זה כלל שיחול על הכול? אם אומרים ביולוגיה נקד כך, ואם אומרים גאומטריה נקד בחיריק.

ש' אירמאי: אם אופיע בהרצאה ואגיד פונקציה במלרע, יפרוץ צחוק כזה שאנחנו נהפוך למהתלה בכל העיתונות. הוא הדין במילים כמו גאומטריה וסימטריה. אלה מילים זרות. כמו שקיבלנו מילים כמו קודקס וטקסט ועוד מילים שאינן נשמעות לכללי הדקדוק העברי, כמו שלא הכנסנו דגש חזק למילים זרות, אל נכניס את הכללים של דגש קל, של שווא נע או שווא נח למילים האלה. אני מציע לקבוע בפשטות כי במילים זרות נכתוב רק שוואים. לא נוסיף דגשים חדשים ולא תנועות; אנחנו נהיה לצחוק.

ג' גולדנברג: נדמה לי שיש סיבות טובות שלא להתייחס לכל מילה בנפרד. אחת הטענות המוצדקות על החלטות האקדמיה היא שבגלל פשרות במליאה יצאו כללים שהם מעשה טלאי: לכלל יש חריג, ולחריג יש רשימת יוצאים מן הכלל... לפעמים המזכירות הייתה צריכה לספק דוגמאות, ואז הדוגמאות נהפכות בדיעבד לחלק מן ההחלטה, אף שיש בהן שאלות קשות השנויות במחלוקת. לדעתי, הרקע לשאלות החוזרות ונשנות אינו רצונם של האנשים לכתוב טקסטים עבריים בניקוד מלא, אלא כללי הכתיב חסר הניקוד של האקדמיה. הכללים קובעים כי מילה המסתיימת ב־יה תיכתב בשני יו"דים, ואילו כשבא שווא לפני הסיומת י־ה תיכתב רק יו"ד אחת. כשתהיה פעם רוויזיה בכללי הכתיב, והם ינוסחו בצורה שאינה תלויה בניקוד, תיפתר גם הבעיה הזאת.

אחת הצרות שהיו, שמרוב חריגים אי אפשר היה לדעת מה הכוונה הנכונה. שום מורה לא היה יכול ללמד את הכללים מפני שאיש לא הבין מדוע יש למילה שני כתיבים. ולכן רצוי, כמו בכל מערכת כללים, שהכלל יהיה יציב ככל הניתן. ההחלטה המוצעת פה היא פשרה של הכרת, והיא באה למנוע ריבוי של חריגים ולהתאים את הכתיב והניקוד להגייה המקובלת. אומרים דמוקרטיה, אבל פונקציה ולא פונקציה. וכשמתרגמים את המציאות הזאת לסימני ניקוד יהיה פה שווא ופה חיריק. אחרי כאלו הכול, ההבדל בין שני הניקודים אינו משמעותי. לפי כלליהם של בעלי הניקוד, שווא לפני יו"ד ממילא נהגה כחיריק.

הנקדן, שצריך לנקד, יצא ידי חובתו בלי ליצור כלל חדש למילים ממוצא אנגלי ולמילים ממוצא צרפתי. אני מציע אפוא להשאיר את ההצעה כמות שהיא.

ש' בהט: המילה אוכלוסיה נכנסה כאן בטעות. קודם כול היא נהגית במלרע בפי רוב הדוברים, בניגוד לכל שאר המילים ברשימה. בכל המילונים שלנו המילה מנוקדת בחיריק ובדגש, אַכְלוּסְיָה. זאת לא מילה זרה, זאת מילה עברית. הראיה - אין אומרים בשום שפה אוכלוסיה! זאת מילה עברית!

מ' בראש: אנחנו מקבלים את ההערה, והמילה תושמט מן הרשימה.

מ' אור: אני חושב שנתערבו בדיון שתי שאלות נפרדות. ישנה השאלה איך צריך להגות את המילים האלה בעברית. למשל: אם אומרים אוכלוסיה או אוכלוסיה. שאלה שנייה היא לגבי מילים זרות ממש. ההנחה הבסיסית היא שדוברי העברית יודעים כיצד להגות את המילים האלה, ומבחינים בהגייתן בין מילים שהוגים בהן תנועת i לפני הסימט יה, ובין אלה שאין הוגים בהן תנועה כזאת. השאלה היא איך מנקדים מילים כאלה, ואני בהחלט מקבל את ההצעה העומדת לדיון: מילים שאין שומעים בהן את ה-i, כמו דמוקרטיה, ינוקדו בשווא. למען האמת, ייתכן ששומעים בהגייתי מעין תנועת i לא מודעת, אבל אם אני צריך לנקד את מה שאני מבטא, אני מעדיף שלא להכניס פה חיריק. לעומת זאת, במילה אנגליה אני מבטא במודע תנועת i, ואני ארצה לנקד אותה בחיריק.

מ' בראש: זה מה שהוועדה ניסתה לעשות.

י' בלאו: אנחנו, דוברי עברית, מתעסקים את המילים הלועזיות, ואיננו מעתיקים אותן כמות שהן באותיות לטיניות. בניגוד לכך, כל העמים הכותבים את לשונם באותיות לטיניות, כותבים מילים שאולות כפי שהן נכתבות בשפה המשאלה - או קרוב מאוד לכך - ואחר כך קוראים אותה כפי הרגיל בשפה השואלת. בהונגרית קוראים אסטוניה בהטעמת ההברה הראשונה.

א' אבנר: לא בכל השפות. בספרדית כותבים futbol ולא football.

י' בלאו: אצלנו יש בעיה גדולה, מפני שיש הבדל בין כללי הניקוד הקדמונים לבין השפה החיה בפנינו. ועל כן, ככל שאנחנו קובעים פחות כללים בתחום הזה, כן ייטב. אל נתערב בעניינים האלה. ינקד כל אחד כפי הנראה לו. אם יהיה אי פעם ניקוד עברי אשר יתאים להרגלי ההגייה - הדברים יסתדרו מעצמם.

ג' בירנבאום: במילוני האקדמיה יש לנו בעיה!

י' בלאו: אל תנקדו את המילים האלה. תכתבו פונקציה, וליד זה תכתבו את התעתיק הלועזי. הלוא יש כאן בעיית ניקוד של שלושה שוואים שאי אפשר להתגבר עליה. כל אשר נעשה לא יהיה נכון.

א' טריינין: למה לא לדון בזה? כל מי שכותב שירים נתקל בבעיה הזאת. ספרי הילדים כולם נכתבים בניקוד. חשוב ביותר לקבוע עמדה בעניין הזה. אפשר אולי להשאיר את השאלה פתוחה, וכל אחד ינקד לפי רצונו; אבל אי אפשר לטעון שאין לזה חשיבות.

א' אבנר: אני מציע רק תיקון קטן: להוסיף לאותיות למנ"ר גם צרור עיצורים שבסופו האות צד"י, כגון פונקציה ואופציה. הסיבה היא שבצד"י שלנו מסתתרים בעצם שני הגאים, ts, ומתקבל צרור ארוך מדיי.

ג' בירנבאום: לו היה כתוב, למשל, גיאומטְשֵׁיה, גם אז לא היית מבטא צרור כזה.

צ' שפירא: אני מבקשת, אם אפשר, לקבוע הבחנה בין שם התואר אנגליה, אישה שבאה מאנגליה, ובין שם הארץ אנגליה. ההבחנה הזאת נדרשת כשמנקדים או כשעורכים ספרים. בספרי הלימוד הראשונים בשנות הארבעים והחמישים, היו מנקדים את שם הארץ בשווא, אַנְגְלִיָה, ואת שם התואר בחיריק ובדגש, אַנְגְלִיָה. וממילא יש גם הבדל בכתיב, ביו"ד אחת או בשתיים.

ועוד כמה הערות על ניקוד המילים שבהצעה: בעניין הרֶצְ-לִיָה, אני חושבת שזה התקבל, ומבטאים היום את הצד"י בשווא נח. המילה אכלוסיה כתובה ברוב המילונים של האקדמיה בווי"ו, ובמסמך שלפנינו הלמ"ד בקיבוץ. גם האל"ף הקמוצה במילה אקדמיה אינה מתאימה לכללי הניקוד העברי.

ג' בירנבאום: לגבי אקדמיה - לפי החלטת האקדמיה אין חטפים במילים שאולות.

מ' בראשר: המזכירות המדעית תתקן את כל הטעון תיקון.

א' אמיר: ההגייה פונקציה באה מראשוני מנהיגי העברית בארץ, שבאו מרקע רוסי, ואצלם הגייה כזאת הייתה טבעית.

י' מנצור: ההבחנה המוצעת היא הבחנה טבעית, והיא מתקבלת על הדעת. אבל בניסוח שבסופו של הסעיף אינני בטוח. האם באמת נבדקו כל השמות הקיימים ונמצאה ההתניה המצוינת פה, של צרור עיצורים שהשני שבהם מאותיות למנ"ר?

מ' בראשר: תם ונשלם הדיון. אני רוצה לומר, שבעצם הוועדה אינה מציעה כאן הצעה מהפכנית, אלא מסדירה מצב קיים. עלו פה הצעות הנוגעות לפרטים, כגון ההצעה להוסיף גם צרור עיצורים שבסופו צד"י. אני מציע שנצביע על הסעיף כמות שהוא, ואשר לפרטים, הם שייכים למה שאנחנו קוראים בישיבות האחרונות 'ענייני הניסוח'.

ג' בירנבאום: אני חושב שדבר אחד הוא מהותי, והעירו עליו כמה מן הדוברים: אני מציע שלא לכתוב "והשני בהם הוא למנ"ר", אלא רק לכתוב "ואינו חל במקרים, שלפני היו"ד בא צרור עיצורים". את המילה פונקציה אני מציע להעביר מן הרישה של ההחלטה אל הסיפה שלה. נכחתי בישיבת הוועדה, ולמיטב הבנתי זו הייתה ההחלטה. אני חושב שנפלה טעות בניסוח ההחלטה.

מ' בראשר: אם כן, אנו מתקנים את נוסח ההצעה: יימחקו המילים "והשני בהם הוא למנ"ר", והמילה פונקציה תעבור מן הפסקה הראשונה אל הפסקה השנייה.

הצבעה

בעד הנוסח המתוקן של ההצעה - רוב גדול

הנוסח המתוקן של הסעיף התקבל.

ש' אירמאי: המילה פונקציה היא הוכחה ברורה כנגד התיקון שהוצע כאן. מוטב לדבוק בנוסח המקורי של הסעיף, שהגביל את החיריק למקרה של צרור המסתיים באותיות למנ"ר.

מ' בר-אשר: סליחה, ההחלטה התקבלה בהצבעה ואין מקום לפתוח מחדש את הדיון.

יש כמה מילים הנתונות בוויכוח, והן מילים שבאה בהן האות צד"י. הוועדה תבדוק ותמסור הודעה למליאה בעניין הזה. הדיון תם. יש לנו מנגנון של מסירת הודעה למליאה.

ט. שמות הפעולה מגזרת הכפולים

4. שמות הפעולה מגזרת הכפולים

א. שם הפעולה משורשי הכפולים ועויי בבניין פועל, כגון אותת, פונן, סובב, עווד, קומם - יהיה בחיריק מלא ובעי הפועל רפה: איתות, פינון, סיבוב, עידוד, קימום.

[החלטת האקדמיה, ישיבות כ', כ"ה - תשי"ו, תשי"ח]

ב. שמות הפעולה מן הכפולים במשקל הקטלה ינוקדו על דרך ע"ו (בלא דגש), כגון האטה, הנה, הנה.

[ראה לשוננו לעם טו, 32, 112; יח, 203, 207.]

ג' בירנבאום: סעיף א הוא החלטה ישנה של האקדמיה, והיא מובאת פה להשלמת הדיון השיטתי של האקדמיה בפועל בגזרת ע"ע. הא' בלאו אמר כי פרופ' טור-סיני ז"ל הוא שהציע את ההחלטה הזאת. במקורות אין למצוא צורה כזאת. לפי ההצעה הזאת יהיה הבדל בין סיבוב, הקשור לפועל סובב, ובין סבוב, הקשור לפועל סבב.

מ' בר-אשר: שימו לב גם לסעיף ב - שמות הפעולה מן הכפולים במשקל הקטלה ינוקדו על דרך ע"ו. כלומר - צבא ההנהגה לישראל, ולא ההנהגה. הנהגה ולא הנהגה. האטה ולא האטה. הדיון בשני החלקים יהיה משותף.

ש' מורג: החלק הראשון הוא למעשה שמות פעולה שנמצאים בבניין פועל, שהוא ההמרה של פעל. מבחינת מערכת הצורות אין הבדל בין אותת ובין למד. אם אנחנו בונים את למוד, נבנה גם את אותת מאותת, לפי אותו משקל. זאת ועוד: הצורה סבוב קיימת בלשון. זה היה בשעתו השימוש הרגיל לציון מה שאנו קוראים היום צומת. איש אינו אומר סיבוב. אני חושב שהצורה הדגושה משמשת גם במשטרה, בדרגים הנמוכים.

מ' בראשור: המילה נפלטה מן הלשון בעת האחרונה. כיום אומרים צומת, כגון צומת רעננה.

ש' מורג: יש צד שווה לשתי ההצעות העומדות לדיון: אנחנו למעשה מבטלים את אט את מעמדו הדקדוקי של הדגש החזק. הגישה המשתקפת בהצעות היא: מאחר שאין עוד דגש חזק בהגייה, למה נקיים אותו? אם כך הדבר, הרי זו שאלה עקרונית, ויש לדון בה. ואם לא כך, אינני רואה שום טעם בהצעה שבסעיף ב.

ג' גולדנברג: יש פגמים בהחלטה של האקדמיה בעניין הזה. למשל, נצטרך להבחין בין שם הפעולה של קומם לזה של סוכב לפי הגזרה המקורית שלהן, שספק אם באמת היא הגזרה המקורית שלהן.

אבל למרות זאת אני מציע שלא לשנות את ההחלטה, משום שנדמה לי ששינוי כזה יגרום נזק גדול. רשמתי לפניי שורה ארוכה של מילים שנוצרו במשך השנים, ובהן יש משקל שדומה לסיבוב. חלקן נולדו לאחר החלטת האקדמיה, וחלקן הן מוצרים טבעיים של הלשון העברית כפי שהיא. אם אנחנו רוצים לשנות את ההחלטה, צריך לאסוף את כל המילים מן הסוג הזה.

ש' מורג: אינן דומות המילים שבהן ההבדל בין דגש ורפה הוא רק עניין של ניקוד, למילים שההבדל, באותיות בכ"פ, נשמע לאוזן.

ג' גולדנברג: ניקח לדוגמה את פִּיפּוּף. מְכּוּפָּף היא מילה רגילה ושכיחה. מה נעשה? נתחיל להכניס עכשיו פִּפּוּף, אחרי יותר משלושים שנה שהאקדמיה מטיפה לומר סִיבּוּב ולא סבּוּב!?

א' טריינין: אני מצטרף לדעתו של הא' מורג. אני חושב שצורות כמו דִּיבּוּב יכניסו בלבול. הכול אומרים דְּבּוּב.

ג' בירנבאום: יש אפשרות לקבוע בידול משמעות: דִּבְּב וְדִיבּוּב לעומת דְּבָב וְדְּבּוּב.

א' טריינין: מכל מקום, בהרצאות אני מקפיד להגיד סְבּוּבִים. אני חושב שההצעה המובאת פה רק תבלבל, ואני בהחלט בעד לדגש את הטעון דיגוש. אשר לכתיב, מה פתאום יו"ד? מאין היו"ד הזאת נכנסה?

מ' בראשור: היא רגילה מאוד בכתבי יד של ספרות לא מקראית.

י' מנצור: עלינו להחליט לגבי סיבוב אם אנחנו מקבלים את ההבחנה של פרופ' טור-סיני. ועל כן כדאי לאסוף את המילים שיש בהן בכ"פ בל' הפועל ולבחון אותן. אלה המילים הבעייתיות למעשה. כל השאר - עניין של ניקוד בלבד. לא ראוי לקבל החלטה בלי שנאסף את כל החומר.

ש' אירמאי: אני יכול להביא לכם עשר מילים שיש בהן הבדל מהותי בין שתי הצורות. דיברו פה על סיבוב. בשנות העשרים שמעתי הרצאות של יחזקאל קויפמן, והוא השתמש בפועל סָבַב במשמעות של 'גורם הסיבה'. ושם הפעולה המתאים היה סָבַב. לעומת זאת סוֹבֵב וְסוֹבֵב קשורים לתנועה במעגל. במילונים שלנו אנחנו מבחינים בין בין מוֹדֵד, לְהִתְמוֹדֵד ובין מוֹדֵד. הפועל השני הוא סוג מסוים של מדידה. דוגמות נוספות הן בּוֹדֵד וְבוֹדֵד; שׁוֹכֵב וְשׁוֹכֵב; צוֹפֵף וְצוֹפֵף; כּוֹפֵף וְכּוֹפֵף; דוֹכֵב וְדוֹכֵב; גוֹנֵן וְגוֹנֵן. בוודאי יש עוד דוגמות; אלו הדוגמות שאני זוכר כרגע. בחלק מהן יש הבדל בניקוד שם הפעולה, ובחלקן יש גם הבדל בהגייה.

גב"ע צרפתי: מבלי להביע דעה לגופו של דבר, אני מבקש לשאול את חבריי עד מתי האקדמיה תנציח את הנגע בעיסוק בלשון העברית, שהוא עיסוק בסימנים ולא בקולות. האקדמיה אינה צריכה להגיד שמנקדים כך וכך, אלא שהוגים כך וכך. אחר כך ינקדו כפי שצריך. זה דבר נורא, שמתחיל בכיתה א' ונמשך עד סוף האוניברסיטה. התלמידים שלנו עוסקים בסימנים. אני רגיל להמשיל את הדבר לאדם שיש לו צילום שלי, והוא עוסק בצילום שלי במקום לעסוק בי. מזמן הבינו החוקרים שהלשון שהם עוסקים בה היא בעיקר הלשון המדוברת ולא הלשון הכתובה, ופעם גם אנו צריכים להגיע לזה. אני מציע לכל מי שעוסק בעברית שימחק מהספר שלו את המילה דגוש: אין אות דגושה אלא הגה מוכפל.

א' אבנר: הערה אחת למתנגדי ההצעה: אם לא נחליט עכשיו דבר, החלטת האקדמיה משנת 1957 עומדת בעינה. משמעות הדבר היא שתתקבל בדיוק ההחלטה שאין הם רוצים בה.

ההחלטה שנתקבלה היא בכייה לדורות, ומן הראוי לשנותה. אבל מן הצד השני, אי אפשר לשגע את הציבור. קרוב לארבעים שנה לימדנו בני אדם לומר סִבּוּב ולא סָבּוּב. פתאום נתחיל לסבב או לסובב את כל העסק במאה ושמונים מעלות?

א' מגד: איש לא למד.

א' אבנר: שמע, אני בא מרשות השידור, מוסד שבו ללימוד הזה של החלטות האקדמיה יש משמעות מעשית.

מ' בר-אשר: אין שום ספק שאם אנשים שלשונם ערבית אומרים סִפּוּף - ולזה יש לי עדויות רבות - הם שמעו סִבּוּב. אבל יש בוודאי גם הגיות אחרות.

א' אבנר: לכן אני מציע שתתקבל החלטה שיש שתי צורות, ושתיהן כשרות. כשם שצורת פולל וצורת פִּלֵּל שתיהן כשרות, גם שמות הפעולה, הן המוכפל והן הלא-מוכפל, שניהם כשרים.

א' אמיר: אני חושב שמן הראוי לבדוק מעיקרה את החלטת האקדמיה משנת 1957, דוקא משום שהתקבלה בהשראתו ובהמלצתו של טור-סיני. מצד שני, יש שיר ידוע של

ע' הלל, 'סיבוב כפר סבא', והלוא הוא היה מהדר בלשון. אני יודע גם שילדים בני שש אומרים: "תן לי סיבוב על האופניים". אם כך זה לא נורא. שלא נעמוד בבעיה חמורה יותר: ההבדל בין לְפֹק ולְפֹק...

ג' בירנבאום: אני רוצה להמשיך את דברי הא' אבנר: לא רק שלימדנו את הציבור במשך שלושים שנה להגיד סיבוב; לימדנו אותו גם להבחין בין סיבוב לסבוב ובין פידוד לבין פדוד. כך כתוב במילוני האקדמיה, ויש מקומות מסוימים שגם מלמדים לפי המילונים האלה. כדאי להשאיר את ההחלטה הזאת ולא לשנותה. ולעניין הָאָטָה וְהַזְמָה - ההחלטה לנקד את המילים בלא דגש אינה קשורה כלל לרצון לבטל את הדגש החזק. יש ויכוח מפורסם מאוד בעניין זה בין שני "בן דויד": אבא בנדויד וישראל בן-דוד. הוויכוח נערך על דפי לשוננו לעם והדבר צוין בהצעת ההחלטה. באה הוועדה והחליטה שבעניין הזה אבא בנדויד צדק. צורות כמו הַגָּזָה וְהַזְמָה, בדגש חזק, אין להן בסיס היסטורי, ולא כדאי ליצור צורות חדשות, שאינן במקורות וגם אינן באות לידי ביטוי במבטא.

ז' בן-חיים: אינני צריך להגן על פרופ' טור-סיני; הוא היה בלשן גדול. יש במקרא צורות בודדות, כגון נִיחֹחַ וְנִיצוֹץ, שהן סמך להחלטה לקבוע משקל רפה כזה. יש כמה שורשים מגזרת ע"ו שנגזרו מהם שני פעלים שונים מבניין פיעל, כגון קוֹמֵם וְקָמָם, מְכוֹנֵן וּמְכַנֵּן. ההצעה באה לשמור את ההבחנה הזאת גם בשם הפעולה. הבעיה האמתית הטמונה כאן היא בעיית חוסר ההכפלה. אין צורך ב'גרון מזרחי' כדי להכפיל עיצורים; הכפלה כזאת מצויה גם באיטלקית ובשפות אחרות. אבל האקדמיה אינה נלחמת על המבטא, והתוצאה היא שכל העניין הופך בעיקר לשאלה של ניקוד וכתוב.

ג' בירנבאום: ההבדל הוא רק בכתיב המנוקד, ולא בכתיב חסר הניקוד.

ג' גולדנברג: משמעות ההחלטה היא שאנחנו לא נכריח את הציבור לומר תְפֹף במקום תְּפִיפֹף בתופים.

מ' בראש: לפני שאסכם, רציתי לומר לכם דבר. נודמנתי לפני שבועיים להלסינקי לכינוס שהתנהל כולו על טהרת העברית. ואמרו לי שניים מדוברי העברית היותר טובים שאני מכיר היום - ד"ר שחאדה וד"ר עטייה: עוד יבוא היום שנצטרך להציל את העברית מידיכם! שניהם הרצו בקו"ף ובטי"ת ובהכפלת עיצורים. כשיצאנו משם, אלה שאבות אבותיהם דיברו עברית הרגישו שלא בנוח. ואני רואה צורך למסור לכם את המסר הזה. עכשיו לעניינינו של הסעיף הזה - אני חושב שהעובדות ברורות: ההחלטה הקודמת של האקדמיה, הנוהגת ברדיו כבר שנים הרבה, קובעת שבמקום שיש סֻבֵּב יבוא שם הפעולה סיבוב, ובמקום שבא הפועל סֻבַּב שם הפעולה יהיה סבוב.

א' טריינין: האם הכוונה היא לומר, שאם ייאמר סבוב המשמעות היא בהכרח 'גרימה של דבר'?

א' אבנר: המציאות הלשונית מורכבת יותר. יש פעלים שבהם הצורה המקובלת לפועל היא סוֹבֵב ולא סִבֵּב, והצורה המקובלת לשם הפעולה היא סָבּוּב ולא סִיבּוּב (אני מביא את השורש סב"ב רק לשם דוגמה).

מ' בר-אשר: שאלת המשמעות היא לא העיקר. אנחנו דנים ביחס המורפולוגי בין הפועל ובין שם הפעולה. בזה הוועדה באה ומכניסה סדר.

א' אבנר: בדיוק לזה אני מתנגד. אני מציע שלא נכניס סדר, ותמיד תותר גם הצורה הדגושה. כלומר, שם הפעולה משורשי הכפולים בבניין פּוֹלֵל יוכל להיות דגוש או רפוי.

ש' מורג: אני הייתי מציע ששם הפעולה יהיה תמיד בדגש. אבל ההצעה של הא' אבנר נראית לי פשרה מתקבלת.

י' מנצור: כדאי להחזיר את הדיון לוועדה, ולבקש שתמנה את השמות שיש להם שתי צורות שונות משמעות.

מ' בר-אשר: הוועדה לא עשתה סקר של ההגיות השונות המקובלות בציבור, ובכל זאת, אחרי ששמענו בדיון דוגמאות רבות, אנחנו יודעים ששתי הצורות מהלכות בציבור, לפעמים בלא הכדל משמעות. יש ההוגים סִיבּוּב ויש ההוגים סָבּוּב, ושניהם מתכוונים לתנועה מעגלית ולא לסיבתיות. האוזניים שלי מכירות את שתי ההגיות. השאלה העומדת לדיון היא אם להכיר בשתי הצורות האלה, או לקיים את החלטה התובעת להבחין ביניהן. עם כל הכבוד למילונים בתחום הטכנולוגיה, עדיין לא שוכנעתי שהצורות שנקבעו בהם אכן מהלכות בקרב ההמונים.

הצבעה

- בעד הצעת הוועדה בסעיף א (סיבוב) - 8
- בעד הצעת הא' אבנר (סבוב וגם סיבוב) - 6

הצעת הוועדה התקבלה.

בעד הצעת הוועדה בסעיף ב (הָאֵטָה, הַזְמָה, הַגְנָה) - רוב גדול.

הצעת הוועדה אושרה.

י. השם פלסטיין

5. השם פלסטיין

- א. השם פלסטיין ייכתב בסמ"ך ובטי"ת (כך כתיבו של השם במדרש בראשית רבה ובמדרש איכה רבתי [לשונונו לעם כט, 103], וכתוב זה מתאים גם לכללי התעתיק מערבית).
- ב. האות פ"א תיכתב דגושה (והגייתה פ) - החלטה זו היא שינוי הקביעה המקובלת כיום באקדמיה וברשות השידור.

א' אבנר: אני חושב שהניסוח הזה איננו משקף את רוח הדברים בוועדה. קודם כול לשם פלסטיין בנו"ן סופית אין אחיזה במדרשים. מה שנמצא במדרש זה פלסטיני, ביו"ד בסוף המילה, הבאה במקום האות אָטה היוונית.

אם מבטאים פלסטיין בנו"ן בסוף המילה, הכוונה היא לשם הערבי, ואם כך הפ"א צריכה להיות רפה והגויה בחיריק כבערבית. אם מדברים על מינוח היסטורי בלשון העברית של השם שהגויים קראו לארץ ישראל, השם הוא או פלסטיני, או פלסטינה במודרניזציה לטינית, לא יוונית. אפשר לכתוב ה"א בסוף המילה במקום יו"ד. בדרך הזאת תהיה הפ"א דגושה, אבל אז הנו"ן אינה סופית.

מ' בראש: אם כן, אתה מציע שהצורה פלסטיין תתקיים כתעתיק של השם הערבי.

א' אבנר: ...והתעתיק לשמה של הארץ בפי הגויים הוא פלסטינה.

א' מגד: לפעמים כתיב או הטעמה של מילים יש לו משמעות פוליטית. למשל: ההבדל בין רבין ופרס הוא שרבין אומר אש"ף (מלעיל) ופרס אומר אש"ף (מלרע). את הדבר הזה אני יודע מניסיוני. לפעמים אני כותב גם מאמרים. כשהייתי מוסר לעיתון מסוים מאמר, והייתי כותב פלשתינאים, הם היו משנים את הכתיב וכותבים בסמ"ך ובטי"ת. הייתה לכך משמעות פוליטית. למשל, העולם הזה לעולם לא היה נותן לכתוב בשי"ן ובתי"ו!

אני מציע שאנחנו נשמור על הצורה העברית המסורתית. אנחנו יודעים שהשם הזה בא מהפלשתים...

א' אבנר: הוא לא בא מן הפלשתים. הוא בא משם שיוונים 'הלבישו' על ארץ ישראל, כדי לעקור את זכר היהודים.

א' מגד: ברור, ברור, לא הפלשתים קבעו את השם הזה, אלא הרומאים. לגבי דידם זו הייתה ארץ הפלשתים, ולא ארץ יהודה.

כל תקופת המנדט נהג השם פלשתינה. אני מציע שגם אנחנו נכתוב תמיד בשי"ן ובתי"ו. אשר להגייה: כשתהיה מדינת פלשתיין, אם תהיה, נצטרך להגות את השם בפ"א רפה. אבל הכתיב יוכל להישאר בשי"ן ובתי"ו.

י' רצהבי: במדרש, בתקופת יוון ורומי, השם בא בטי"ת, ושמע מינה שהשם נהגה בדיוק כמו שהערבים הוגים אותו היום. אם נבוא לשנות, נהיה חריגים במזרח כולו. כל המזרח הוגה פלסטיין בטי"ת, ופתאום באה ישראל, הנתפסת כארץ קולוניאלית, ומכניסה שם משלה להכעיס.

השיקולים האלה מובילים גם למסקנה שיש להגות פ"א רפה, כפי הגיית הערבית. אני יודע מתוך המסורת של יהודי תימן, שהם מבטאים פ"א רפה בראש מילה בלשון חז"ל. הם לא יאמרו פְרוש, אלא פְרוש, לא פִינְחָס אלא פִינְחָס.

א' טל: אני מציע להוריד את הסעיף מסדר היום. זאת לא שאלה לשונית, זאת שאלה פוליטית, כמו שאמר הא' מגד, ואפילו לאומית. אני משאיר את זה לטעמו האישי של כל אחד ולעמדתו הפוליטית. אני אקרא לזה לעולם פֶּלְסְטִין (בפ"א רפה), כדי להודיע למי שקורא את המאמר שלי שאני לא מודה בשם הזה, והשם שלי הוא ארץ ישראל. חבר אחר יש לו עמדה אחרת. כל עוד זו שאלה לא לשונית, אני מציע לא לדון בה.

קריאה: זו שאלה שבאה מן העיתונות.

א' טל: העיתונות יכולה לכתוב מה שהיא רוצה.

א' טריינין: אני מצטרף לדעתו של הא' טל. זוהי בלי ספק שאלה פוליטית. אני בעד כתיבת פלסטין; אם יש לבחור בין השם המנדטורי ובין השם שהוגים אנשים שחיו בארץ הזאת, אני מעדיף את האפשרות השנייה: בכל זאת המנדט היה חולף יותר מאשר הפלסטינים.

אבל זה באמת עניין הנתון לוויכוח. אינני יודע אם לימין יש עיתון כלשהו, אבל 'נתיב' יכתוב כנראה בכתוב רחוק ככל האפשר מהמילה פלשתיים.

מ' בראשר: העיתון 'נתיב' כותב בחלק מהמאמרים 'ערביי ארץ ישראל'.

ש' אירמאי: אני בעד השם שהערבים קוראים לעצמם. הם קוראים לעצמם פלסטין, וזה השם שלהם. וגם הכתיב צריך להיות בהתאם לכתיב שלהם. כל החלטה אחרת תפורש כהבעת דעה פוליטית של האקדמיה נגד האוטונומיה של הערבים. לדעתי, אסור לאקדמיה לקבל החלטה פוליטית.

א' אבנר: השאלה היא בכל זאת שאלה לשונית. השאלה איננה מה השם שאנו קוראים לארץ הזאת; אנחנו קוראים לה ארץ ישראל. אבל כשאנחנו עוסקים בשם שהגויים קוראים לארץ הזאת, עולה השאלה איך אנחנו מתעתקים את השם הזה. וזו שאלה לשונית ולא פוליטית.

לצורה פלשתינה יש רק אב מוליד אחד, ממשלת המנדט הבריטי. אין לזה שום שורשים אחרים. את השם הזה קבעו רומנטיקאים מקראיים. באותה תקופה, עדיין כתבו בספרי לימוד לפיזיקה יצחק ניוטון. חיפשו את השורש המקראי של השמות, וגם פה מצאו שורש מקראי של השם. השאלה בשנות ה-90 של המאה היא איך אנו מתעתקים שם שגויים קוראים לארץ ישראל. אם זה גוי ערבי, הוא קורא לזה פלסטין, ואם אני מתעתק שם ערבי, אני מתעתק אותו לפי הכללים הקבועים. למה לתת להם הילה מקראית ולשייך אותם לפלשתיים?

ג' בירנבאום: אני חושב שדווקא כל הדיבורים האלה "לא להפוך את זה לדבר פוליטי" הופכים את השאלה לשאלה פוליטית. השאלה היא פשוטה מאוד. קריין הרדיו שואל: "איך אני צריך להגיד בחדשות? פלסטינים או פלסטינים?" עשר שנים לפחות,

אולי אפילו חמש עשרה שנים, נהגו ברדיו להגות בפ"א רפה. קשה מאוד לשנות החלטה כזאת ולשגע את הציבור. כך היה כתוב בכל המסמכים של האקדמיה; כך הורתה שושנה בהט בלשוננו לעם, על דעת חברי האקדמיה. האקדמיה יכולה לשנות את ההחלטה, אבל היא צריכה לדעת שזה שינוי קביעה, שינוי של דבר שהורינו במשך שנים. אני חושב שאי אפשר לשנות החלטה כזאת בלי נימוקים כבדי משקל.

ש' אירמאי: אין שום החלטה רשמית כזאת!

מ' בר-אשר: סליחה, הא' אירמאי, לא נאמר שהייתה החלטה. התפרסמה רשימה בלשוננו לעם, והדברים היו בחינת מנהג מהלך.

ג' בירנבאום: שום חבר אקדמיה לא התנגד לה ולא אמר שזו החלטה לא נכונה.

א' פורת: אני חושב שאנחנו מיתממים ועושים את עצמנו לא יודעים ולא מבינים למה הכוונה. אנחנו רק רוצים לדעת איך הערבים קוראים לעצמם, ואיך הם קוראים לארץ שהם חושבים שבסופו של דבר תהיה המדינה שלהם. כשהקריין שואל, הוא לא שואל מפני שהוא רוצה לדעת איך קוראים לארץ ישראל כולה; הוא שואל בשביל ישות מסוימת, שרוצה לדעת איך קוראים לעצמה. איך הוא יגדיר, איך הוא יקרא את מה שיאסר ערפאת קורא לישות הזאת. אז מה אנחנו מיתממים?

מ' אזר: אנחנו אומרים מצרים ולא מצר, ירדן ולא אורדן. אם מדברים על השם שהאנגלים, וכל העולם, קוראים לארץ הזאת כולה, ורוצים לתת לזה איזה תעתיק, אנחנו יכולים לאחוז בשם פלשתינה.

ש' מורג: פלשתינה היא ארץ ישראל.

א' פורת: אני מדבר על התעתיק. אבל מה הערבים קוראים לעצמם - וזאת השאלה, ואין להתעלם ממנה - פלסטיין!

מ' אזר: בין שנחליט פלשתינה או פלסטיין צריך להחליט על הכתיב. כולנו מסכימים שאומרים טורקיה, ואף על פי כן פעם היו כותבים בתי"ו ובכ"ף. למה הדברים מכוונים? השם פלשתינה היה מקובל בפי יהודי ארץ ישראל בתקופת המנדט לצד ארץ ישראל. אני יכול לקבל את השם הזה ולכתוב אותו בסמ"ך וטי"ת. אני לא חייב לקבל את השם כפי שהוא מבוטא בערבית דווקא. גם את שמות הארצות הערביות עצמן אינני מבוטא כפי שהערבים מבוטאים. יש מבוטא עברי לשמות של כמה ארצות, והשם המקובל יותר בעברית, שאיננו ארץ ישראל, הוא פלשתינה. אני מציע לכתוב אותו בסמ"ך וטי"ת, ואז יש לנו פלסטינאים. אנחנו יכולים לגזור נגזרים של השם הזה, לא על פי הערבית דווקא.

י' מנצור: גם אני רוצה לצדד בהצעה לדבר על פלסטין בפ"א דגושה, וזה לא מגוחך כמו ההגייה פִּינלנד. בכל זאת המילה היא בעלת מסורת של שימוש בעברית. כשתהיה מדינה, נדבר על כך; בינתיים אנחנו יכולים להגות בפ"א דגושה.

ג' גולדנברג: הערבים אומרים פִּלסטין כשהם מדברים ערבית, ואומרים פִּלסטיין כשהם מדברים אנגלית. אין לזה לא פתרון בלשני, לא פתרון היסטורי ולא פתרון לאומי. יש צורך בהחלטה שרירותית ותו לא. החלטה כזאת הייתי מפקיד בידי רשויות הממשלה, לו היו מסכימים לקבל אותה, או בידי כל אדם פרטי. אם אנחנו צריכים להחליט, נוכל להחליט מה שנחליט. לא יכולים כאן להיות נימוקים ממשיים לאחת מן האפשרויות.

מ' בר-אשר: יכולים להיות נימוקים סותרים.

ש' מורג: אני מציע לדחות את הדיון. הדבר חשוב מכדי שנדון בו בשלהי ישיבה ביום חם.

מ' בר-אשר: רבותי, יש לפנינו כמה הצעות: יש הצעה להסיר את השאלה מסדר היום, יש הצעה להכריע היום, ויש הצעה לדחות את הדיון לישיבה הבאה של האקדמיה, שתתקיים בתחילת השנה הבאה. נדמה לי שרוח הדיון היא שלא לסכם את הדיון בשלב זה. כך אני מפרש את הדברים, ואני דוחה אפוא את הדיון לישיבה אחרת.

[הערת העורך: ראה דיונים נוספים בסעיף זה בישיבה ר"ט, רכ"ד].